

Att leva i tillbedjan

Reträttföredrag av Biskop Anders Arborelius ocd

21-23 februari 2014 hos Birgittasystrarna i Djursholm

Föredragen är nedskrivna efter bandinspelning

Föredrag I

Vi börjar vår reträtt med en bön av kardinal de Bérulle (1575-1629)

Jag tillber din makt som frambringar allt, din oändlighet som innefattar allt, din godhet som omfattar allt, din kunskap som förutser allt, din försyn som ombesörjer allt. Jag tillber dig som begynnelsen, och jag söker dig som mål för mig själv och för allt som finns till. I Faderns och Sonens och den Helige Andes namn. Amen.

Vi skall tillsammans leva oss in i vad det är att tillbe. "Gud är Gud, och vi är vi". Denna självklara och lite triviala sats är grunden för allt i tillvaron och för tillbedjan. Egentligen är det så enkelt att tillbe. Bara genom att vara det vi är, att vara skapade av Gud, är vi inriktade på honom och på tillbedjan. Men ofta är det enkla och självklara det som är svårast att ta till sig. Vi skall försöka se, att egentligen är eller borde hela vår tillvaro vara tillbedjan. Tillvaro och tillbedjan hör ihop. Varför skapar Gud världen? Jo, för att han vill att vi skall vara till för hans skull, för att tillbe, förhålliga och upphöja honom. Hela vårt liv skall vi vara förenade med honom, så att allt vad vi är ger honom den tillbedjan och vördnad som tillkommer honom. Som skapade varelser är vi alltid förbundna med Gud. Bandet är inte avklippt. När vi talar om religion är det detta band, denna ständiga förbindelselänk till Gud, som avses. Tillbedjan bygger i första hand på skapelsegrunden, att han som är allts Skapare vill ha den relation till oss som vi kan kalla tillbedjan. Det är liksom grundrelationen mellan Skaparen och det skapade, för allt skapat kan förhålliga Gud. I allting kan vi ana Guds närvaro, hans fördolda närvaro, nåd och skönhet. Det verkar som om människor alltid har anat detta.

På grottmålningarna, de äldsta avbildningarna av människohand, finner man en slags rudimentär tillbedjan och kult, en religion. Det första som människan ville illustrera var, att hon stod i förbindelse med en högre makt, att hon var beroende, skapad och helt tillhörde denne Gud. Det är likadant i den kristna konsten. En av de allra första avbildningarna vi har finner vi i Priscillakatakomberna i Rom. Man ser där en kvinna i orantehållning. Människan är genom sin existens i tillbedjan inför Gud. Ibland har man diskuterat vem kvinnan är. Är det Priscilla, som är begravd där, en modell av Kyrkan eller Jungfru Maria? Egentligen får vi tro att varje människa kan känna igen sig själv i denna figur som står i tillbedjan inför Gud.

Det finns tillbedjan på olika nivåer, men det är viktigt att utgå från skapelsenivån, eftersom vi alla hör hemma där. Om vi kan integrera också den delen av vår verklighet och tro att allt i oss är skapat till och för

Gud och för att tillbe honom, då blir tillbedjan en slags grundton i hela existensen. Tillbedjan och bön kan kombineras med alla andra aktiviteter, händelser, tankar och möten. Tillbedjan finns som en underström, en grundton i hela vår existens. Att upptäcka den insikten och ta till sig den är mycket viktigt.

Det är bra att utgå från själva skapelsetanken. Vi kan tänka på Carl Milles (1875-1955) staty med den stora handen, där den lilla människan vilar. Att hela tiden finna vår glädje i att vara beroende och vila i Gud kan förändra hela vår inre verklighet. Det berör också vårt yttre sätt att tänka, handla och tala, när det inom oss finns en djup övertygelse att vi varje ögonblick är till för Gud i vår tillvaro och i vår tillbedjan. Teresa av Avila (1515-1582) har skrivit en dikt där refrängen ofta kommer tillbaka: "Jag tillhör dig, för dig är jag ju skapad". Vi skulle lika gärna kunna säga: "Jag tillber dig, för dig är jag ju skapad". Om den lilla satsen kan eka inom oss, tror jag, att vår tillvaro kommer att förändras och fördjupas mycket. I många traditioner, inte minst i Östkyrkan, knyter man själva bönen och tillbedjan till andningen. Vi upphör aldrig att andas, och vi behöver aldrig upphöra att tillbe. Tillbedjan ligger djupare än våra tankar, bilder, känslor och uttryck. Att vara till är att vara i tillbedjan inför Gud. Ibland hastar vi kristna mycket fort upp på frälsningens och helgelsens nivå. Det är där vi finner fullheten, men om frälsningen inte bottenar i skapelsen, hamnar tillbedjan lätt i luften och vi gör det ibland lite för svårt för oss att bli kvar där.

Det är alltså viktigt att från början knyta tillbedjan till vår skapade existens. Skapelsen pågår ständigt. Gud skapar allt och ingenting kan äga bestånd, ens under bråkdel av en sekund, om inte Gud vill att det skall finnas till. Att ta emot sitt vara, sin existens i varje ögonblick ur Guds hand och att ge det tillbaka till Gud är en akt av tillbedjan. Vi får allt av Gud, också de underbara människor vi har omkring oss. Vi får tro att vi är underbara i Guds ögon, även om vi kanske inte tycker det själva. Allt som Gud har skapat är gott. Att se på hela vår tillvaro i det ljuset kan förändra mycket. Samtidigt får vi inte vara blinda för att vi människor ställer till det för varandra. Från Guds sida är det en pågående, ständigt skapande kärlek som gör att vi finns till, att vi tar emot det han ger, att vi tar emot oss själva och varandra ur Guds hand och relaterar det till honom. Då börjar vår tillbedjan växa fram. Gud upphör inte att skapa oss, och vi upphör inte att bli skapade. Vi kan bara tänka på krukmakaren. Gud håller på att forma oss. Vi blir aldrig helt fulländade här på jorden, men vi kan mer och mer ta till oss och bejaka att Gud ger oss vår existens, vår tillvaro, och att vi i varje ögonblick är beroende av honom.

Människor i vår tid har dock lite svårt med beroende. Vi är uppfostrade att stå på egna ben så fort som möjligt, att bli självständiga individer. Därför har vi svårt, både att vara beroende av varandra och att vara beroende av Gud. Motviljan mot att vara beroende är ett de första hinder vi måste övervinna för att leva i tillbedjan. Allt vad vi är med om beror ytterst sett på att Gud vill att vi skall vara de vi är och leva de liv vi har fått. Sedan har vi vår frihet att forma livet, men själva existensen, själva varat, är en ständig gåva. Genom vår existens är vi hela tiden förbundna med Gud. Bara genom att vara till är vi i tillbedjan. Det är något vi ständigt behöver ta till oss.

Efter en tid kan det bli vår andra natur att knyta tillbedjan till vår existens som sådan, vare sig vi sitter inför det Allraheligaste i tillbedjan eller går och shoppar på Ikea, Maxi eller Lidl. Det vanliga livet måste evangeliseras, men det glömmet vi ofta bort. Det är mycket lättare att ha öppenhet mot Gud på en reträtt än när vi har ett krävande jobb med arbetsplatskonflikter. De vanliga tingen i verkligheten tenderar, tycker vi - och det är vårt stora misstag - att ta ifrån oss Guds närvaro och gemenskap. Vi måste upptäcka, att i hela existensen och tillvaron lever vi i förening med Gud. Som skapade varelser kan vi inte klippa av bandet till Skaparen utan måste istället förstärka det, och det kan vi göra i tillbedjan. Egentligen finns bandet till Skaparen. Bara genom att vara till är vi skapade för att förhålliga, tillbe och upphöja Gud. Allt

skapat skall genljuda av hans lov. Här kan vi lära oss mycket av skapelsen. Vi behöver bara tänka på Psaltarpsalmerna, där snöflingor, frost, köld och regn deltar i den stora lovsången.

Vi är de enda som är medvetna om att vi tillber Gud. Fåglarna lovsjunger och blommorna förhärligar Gud genom att växa och frodas, men de har inte något medvetande, någon insikt i det, och inte heller någon förströddhet. Att ha ett medvetande innebär både en nåd och en risk. Vi kan ta till oss tillbedjan, men vi kan också sluta oss för den, eftersom vi är skapade fria. Om vi försöker knyta tillbedjan till vårt sätt att vara, kan det bli en grundton som hela tiden mer och mer ekar inom oss och färgar vårt liv och vår relation till andra människor, vårt sätt att arbeta, vårt sätt att se på oss själva och på tillvaron. Vi får då inte utestänga Gud ur någon del av vår existens. Under en reträtt kan det vara bra att tänka efter var jag har mina svaga fläckar och var Gud är längst borta för mig. Jag får också tänka efter, var har jag mina starka sidor. Det kan vara mycket spännande att se, att vi alla har vår styrka på ett område, men att vi ibland medvetet eller omedvetet inte har släppt in Gud i vissa av våra inre eller yttre rum eller sysselsättningar.

Det är viktigt att bli övertygad om att det hela tiden finns en tillbedjanston i själva skapelsen och i vår existens som skapade. Den insikten kan hjälpa oss att sedan mer intensivt delta i liturgin, i de muntliga bönerna, i det som vi menar vara den fulla tillbedjan. Men om vi hoppar över det första steget gör vi oss själva en otjänst. Vi kan aldrig hoppa över att vi är skapade. Då blir det lite konstlat eller mer artificiellt än det behöver vara. Vi är skapade varelser som är formade av Gud i varje ögonblick.

När vi tänker på skapelsen tänker vi ofta bakåt. Men det är tiden nu som är aktuell. Nu ger Gud oss vår existens. Vi skulle inte kunna existera ens under en bråkdel av en sekund om vi inte vore skapade och framgick ur Guds tanke och hans vilja. Denna livlina till honom är så viktig för att vår existens skall vara äkta. Vi står med båda fötterna här på jorden och vinglar inte hit och dit. Vi tar emot allt det som Gud vill ge oss genom att vi är skapade till hans ära, och vi kan förhärliga honom. Vi kan genom att ta emot allt av honom och erkänna vårt totala beroende av honom också frambära oss själva till honom som en gengåva. Att göra det är kärnan i all bön.

Vi får allt av Gud, men vi vill också ge allt. Vi kan inte ge allt, men vi kan försöka, och det är det vi gör under hela vårt liv. Den schweiziska mystikern Adrienne von Speyr (1902-1967) säger, att det enda vi egentligen kan göra som kristna är att försöka. Vi kan försöka att efterfölja Kristus. Vi tar några steg, och sedan faller vi pladask. Då får vi resa oss upp igen. Vi försöker att be. Vi kommer till kyrkan på söndag fromma och glada. Efter fem minuter tänker vi på vad som är billigt på Lidl eller på vad som har varit jobbigt på jobbet. Vi får inte bara knyta bönen till tankarna, bilderna och känslorna. Här är det lite olika för olika människor och kulturer. I vår kultur knyter vi gärna religion och bön till känslor och stämningar, men de är ofta flyktiga. I andra kulturer kanske man är mer diskursiv eller intellektuell, som i Frankrike med René Descartes (1596-1650). Eftersom religionen för många människor hos oss i hög grad är en känslsak och privatsak är det viktigt att vi överstiger de kulturella orsaker, som beror på temperament och mentalitet, och återvänder till det vi alla har gemensamt, nämligen att vi är skapade. Ännu har vi inte lyckats klonat människor, utan vi är skapade av Gud till de människor vi är, till unika mästerverk. Då är det viktigt att ta emot och erkänna det vi får bekänna: "Herre, jag tillhör dig, för dig är jag ju skapad". Den lilla satsen kan hjälpa oss att bli kvar i den värdighet vi har som skapade till Guds avbild.

Vi är alla är en avbild av Gud. Det är inte vi som skall göra oss en gudsbild, en bild av Gud. Då blir det en guldkalv eller något liknande. Det är istället vi som är Guds avbild. Vi är formade av Gud. Vi skall också för varandra peka vidare på honom, något som vi i vår kultur har lite svårt för. När vi söker Gud rent spontant, går vi gärna ut i skogen. Vi söker Gud i naturen, vilket inte är något fel i sig, för skapelsen vittnar om Gud. Vi utforskar skapelsen mycket noga. Men vi tycker ofta att andra människor är hinder och störningsmoment. Det är en frestelse vi måste vara medvetna om. Under en reträtt stör vi varandra, även om vi uppför oss som änglar. Någon äter lite långsammare eller prasslar med bönböcker eller rosenkransar. Hur vi än bär oss åt stör vi varandra. Men det är bra, för då väcker vi varandra. Vi påminner varandra om att vi alla är skapade. Jag får våga tro att min nästa är skapad till Guds avbild och kan hjälpa mig att komma Gud närmare. Hela Kyrkan bygger på att vi förmedlar Guds nåd och frälsning till varandra. Men redan på skapelsenivån är varje människa Guds avbild, och då måste det finnas något i henne som pekar på Gud och hjälper oss att komma Gud närmare.

Vissa människor tycks göra allt för att dölja att de är Guds avbild och använder en massa smink, men det går inte att dölja. Även den människa som tycks göra allt för att inte kännas vid Gud pekar genom sin blotta existens på honom och sitt behov av frälsning. Hur mycket vi än bär oss åt, kan vi inte hindra att vi är Guds avbild. Genom skapelsen finns ett oupplösligt band till Gud. Därför talar vi om *religio*, att vi är bundna, förenade, förbundna med Gud genom vår blotta existens. Allt i mig och allt i min nästa kan förena mig med Gud.

Det finns ingenting i vår mänskliga existens som behöver skilja oss från Gud. Synden är ett försök att klippa av bandet med Gud, men Gud har själv gått ner i vår värld för att ta på sig vår synd. Människan kan försöka klippa av bandet, men från Guds sida går det inte att klippa av det, för Skaparen fortsätter att skapa och forma oss. Därför finns det alltid hopp att människan vaknar upp. Jag är jag och Gud är Gud, och jag är till för Gud och Gud ger mig min existens och mitt vara. Dessa till synes självklara satsar kan vi försöka tränga in i, tillgodogöra oss och förstå.

Vad innebär det då att jag i allt, överallt och alltid är förenad med Gud? Hela livet skulle förändras, om jag i varje ögonblick var övertygad om att Guds kärleksfulla hand följer mig, leder mig, hjälper mig, och att jag i varje människa kan få ett tillskott, en djupare insikt i vem Gud är. Det skulle bli som ett paradiset för oss, om vi verkligen levde i tillbedjan och ögonblick för ögonblick tog emot vårt liv som en Guds gåva och gav det tillbaka. Vi kan göra livet till ett paradiset för varandra om vi lever i tillbedjan. Vi ser sedan hur Jesus, när vi kommer till det steget, vill att vi skall leva i ständig bön och överlåtelse till vår Fader. Men redan i skapelsen finns det en grundritning till det som sedan skall bli fulländat genom Jesus Kristus.

Den grundritning som finns redan i skapelsen blir sedan tydligare i det Gamla förbundet och får sin fulla lyster och skönhet i det Nya förbundet. Hela detta budskap behöver tas emot av varje människa. Vi får inte hoppa över skapelseplanet, för då har vi också svårt att bli riktigt hemma på frälsningsplanet. I den svenska teologiska traditionen har man inte talat så mycket om naturrätt och naturlig teologi, utan man har koncentrerat sig på att man är frälst. Men om man glömmer bort skapelseplanet, är det också svårt att förklara vad det innebär att vara frälst. I vår tid är det många icke-kristna som undrar vad som menas när någon säger sig vara frälst. En bidragande orsak till svårigheten att förklara är, att man har försummat det man i katolsk tradition alltid har betonat, nämligen naturrätten, den naturliga teologin, skapelsen. Det finns naturligtvis med. Ingen kan helt förneka att skapelsen är en verklighet, men man har kanske inte utnyttjat skapelseplanet maximalt, och då är det också svårt att ta till sig frälsningsbudskapet.

När det gäller tillbedjan är det avgörande att man förstår att den har med hela min existens att göra. Tillbedjan får sina högsta former i det liturgiska livet, men den måste vila på själva existensen och inte bara vara något som läggs ovanpå ett tomrum. Det kan vara en stor hjälp att ta till sig tillbedjan genom att knyta den också till de icke-fromma delarna av verkligheten, till vårt sätt att vara, till de vanliga mänskliga aktiviteterna, till andningen, så att vi evangeliserar hela vår tillvaro och drar in allt det vi är med om i mötet med Gud.

Då ser vi, som Teresa av Avila säger, "Guds storhet i minsta lilla myra". Det blir någonting annat när vi kan knyta tillvarons olika aspekter, våra aktiviteter, vår arbetslöshet, våra relationer till andra människor och våra stämningsslägen till Gud, så att tillbedjan ständigt ekar inom oss: "Jag tillhör dig, för dig är jag ju skapad". Vi behöver inte alltid tänka eller säga de orden, utan tillbedjan ligger djupare. För oss är bönen mycket en tankeaktivitet. Men Gud försvinner inte bara för att vi upphör att tänka på honom. Om vi är matematiker eller skall laga en Nobel- middag, kan vi inte hela tiden tänka diskursivt på Gud, men hjärtat kan slå för honom. Andningen kan hjälpa oss. Vi kan forma allt i vår tillvaro, så att det blir en akt av tillbedjan, lovsång och förhärligande. Det finns en existentiell tillbedjan som är knuten till själva existensen, tillvaron. Sedan skall tillbedjan naturligtvis byggas på. Men om vår liturgiska bön inte riktigt vilar på skapelseplanet, vacklar det till lite och vår tillbedjan blir lite irreell. Om vi kan lyckas att ta emot vår existens, vår tillvaro, livet som det är, ur Guds hand som ett uttryck för hans försyn och vilja och ge oss tillbaka till honom, blir det en naturlig rytm. Varje dag på nytt tar vi emot vårt liv ur Guds hand. Innan tidebönen börjar på morgonen säger Birgittasystrarna: "Jag offrar min dag till Herren". Att göra det kan förändra hela dagen. Vi ger oss själva tillbaka till Gud. Vi får dagen av Gud och vi ger den tillbaka. Det blir ett saligt utbyte mellan Gud och oss. Guds omsorg kommer oss till mötes. Vi försöker besvara hans omsorg.

Samma mönster får vi se i mötet med vår människa. Vi ser Guds avbild komma på gatan och vi måste hälsa. Vi tänker kanske inte så, utan tycker att det är en otrevlig typ. Men om vi ser på människor som Guds avbild, förändras något. Jag talade med en av våra präster som jobbar på en kriminalvårdsanstalt. Han sade, att det är olika attityder hos de anställda. Vissa ser på internerna som djur, och då blir de djur. Andra ser på dem med kärlek och inlevelse, och då växer de. För oss själva betyder det mycket hur människor ser på oss. Här kan den tillbedjande grundattityden hjälpa oss att också tillbe Gud i varandra. Vi kommer senare att se att det blir ännu mer tydligt, när vi talar om Treenighetens inneboende genom dopet. Vi blir ett Guds tempel. Men redan på skapelsenivån kan vi känna igen något av Guds avbild i vår nästa. Ofta tänker vi inte på det, men i konflikter och relationssvårigheter kan det vara en oerhörd hjälp att våga se lite djupare än det som talar till eller mot våra känslor.

Den tillbedjande attityden måste fulländas i Kristusmysteriet, men det är viktigt att utgå från skapelseverkligheten för att också där känna en slags solidaritet med alla människor. Etiken bygger på att det finns en naturrätt och att det redan genom skapelsen, som kyrkofäderna säger, finns vissa sanningskorn, *logoi spermatikoi*, som gör att man kan hitta rätt i tillvaron. De påvliga encyklikorna utgår alltid från att det finns vissa grundläggande sanningskorn som alla människor kan ta till sig i själva skapelsen, vare sig man talar om sociallära eller sexualmoral. Det innebär inte att alla tar till sig sanningskornen, men det finns något gemensamt för hela människosläktet, eftersom alla är skapade till Guds avbild för att tillbe och förhärliga honom.

Sedan blir det bara underbarare och underbarare, när Gud kommer emot oss ännu mer i det Gamla och det Nya förbundet, men det är viktigt att se grundlinjerna från början, att Gud har skapat oss för att vi tillsammans med allt skapat skall kunna tillbe och förhålliga honom och att vi som den enda medvetna rösten i skapelsen kan ge röst åt detta. Vi är medvetna om det, och vi är så att säga skapelsens "präster" som frambär allt skapat som en underbar offergåva till Gud. Det kan vi göra bara genom att höja kaffekoppen eller tekoppen. Thérèse av Lisieux (1873-1897) säger: "Om jag lyfter upp ett strå från marken eller en dammtuss, kan jag höja hela världen upp till Gud som offergåva". Vi kan knyta tillbedjan till och med till städningen. Det är inte alla som älskar städning, men vi kan lära oss att älska städningen. Vi kan förändra våra attityder till mycket i tillvaron, om vi ser det som en möjlighet att tillbe Gud. När vi städar behöver vi inte tänka så mycket på matematiska formler eller på gårdagens problem, utan vi kan se städningen som vår akt av tillbedjan. Så kan vi börja evangelisera vår vardag, arbetsdag och fritid. Det tenderar att bli mer och mer fritid, och då är det viktigt att hitta en fritidsspiritualitet. För andra gäller det att hitta en övertidsspiritualitet. Så småningom kan vi upptäcka att Gud har gett oss en underbar frihet att tillbe honom på det sätt som är möjligt för oss. Om vi har mycket intellektuella aktiviteter, kan vi inte riktigt tänka på bön, men hjärtat kan banka ändå. Det stannar inte, bara för att vi har vår tankeverksamhet.

Vi har börjat med att tala om den existentiella tillbedjan på skapelseplanet. Där måste vi hela tiden stå kvar och bottna för att riktigt kunna ta till oss allt det som vi sedan får i Kristus. Annars går vår tillbedjan lite förbi och blir överklig. Det är många, också goda kristna, som säger att tillbedjan är lite överklig och något som inte riktigt berör dem. Det är något vackert, men det tränger inte in i dem som människor när de sitter i kyrkan. På arbetsplatsen är de en helt annan människa. Denna schizofreni är en av vår tids stora problem. Många människor upplever sig som något annat i det dagliga livet än i bönen. Man försöker vara from någon timme eller några timmar per vecka och under resten av veckan är man som folk är mest. Men folk som de är mest är ju skapade, och det är där vi måste börja vår evangelisation. Och vi måste alltid börja med oss själva.

Vi ber till sist med Teresa av Avila.

"Jag tillhör dig, för dig är jag ju skapad". I Faderns och Sonens och den Helige Andes namn. Amen.

Föredrag II

Vi börjar med att tacka Gud för en underbar dag och för att han har skapat oss och allt så underbart och stort.

Vi tillber dig, Herre, vår Gud, med hela vårt väsen, med hela vårt vara. Vi tackar dig för att du i din ofattbara godhet har gjort oss till din avbild och att allt skapat hjälper oss att leva i tillbedjan och tacksägelse. I Faderns och Sonens och den Helige Andes namn. Amen.

Först kommer en liten repetition. Vi började med att se att tillbedjan har sin grund i vår skapade existens. Den gamla katekesen frågade: "Vad är meningen med livet?" Svaret var: "Att tjäna och tillbe Gud". Vi är

skapade för att kunna förhålliga och tillbe den Gud som genom skapelsen står i ständig förbindelse med oss. Vi kan aldrig lösgöra oss ur vår skapade existens, utan vi måste finna oss till rätta där. Själva tillvaron leder oss till tillbedjan. Allt som finns till är till för att vara ett lovsångens och tillbedjans universum. Människan skall som den enda medvetna delen av skapelsen, förutom änglarna, ge röst åt allt som lever och finns till och dra in allt i lovsången. Vi ser, inte minst i Psaltarpsalmerna, att hela skapelsen vibrerar av tillbedjan. Snöflingor, daggdroppar, eld och vind, ja, allt som finns till har del i lovsången. Men människan är så att säga skapelsens "präst", som bär fram tillbedjan på ett medvetet sätt. Det kan vi göra på olika sätt, men tillbedjan ligger djupare än tankar, ord, uttryck och känslor.

Ibland fastnar vi, eftersom vi vill känna hur saker och ting känns. I vår kultur frågar man ofta hur det känns, vare sig man har vunnit högsta vinsten eller förlorat hela sin familj i en bilolycka. Allt reduceras till en känsloupplevelse. Även bönen, tillbedjan och tron kan lätt präglas av det mönstret. Bönen känns bra för mig, eller den känns inte bra. Den emotionella individualismen kan ställa till det för oss. Men om vi tar till oss budskapet att tillbedjan sker på varats plan, är vi mer grundade och rotade i tillbedjan. Allt det vi är kan hjälpa oss att bli kvar i en grundläggande gudsförening. Vi kan uttrycka vår tillbedjan genom det vi är och i andra hand genom det vi gör. Vår tillbedjan kan förenas med allt. Tillbedjan konkurrerar inte med något annat. Det handlar om själva grundattityden, själva varats vara.

Vi betonade också att i katolsk tradition lägger man stor vikt vid skapelseteologin, det vi kallar den naturliga teologin, naturrätten. Gud har från början, när han låter skapelsen komma till, en grundplan, en grundritning, som sedan förtydligas och fulländas och får sin fulla skönhet i Jesus Kristus. Det är mycket viktigt att se kontinuiteten. Vi är skapade varelser och frälsningen måste vila tryggt på skapelsens grund. Annars blir frälsningen svår att ta till sig. I vår tid är det svårt för många människor att förstå vad som menas med frälsning. Vi får försöka hjälpa dessa människor att se, att i själva deras tillvaro, deras existens, finns ett rop på frälsning och även en längtan efter den fulla verkligheten i Kristus.

För vårt eget personliga liv är det viktigt att också bli kvar på varats och existensens plan för att kunna ta till oss mötet med Gud i livets alla vanliga omständigheter och se att det vi gör, kämpar med, tänker och lider har alltid med Gud att göra. Vi får då också en större styrka och fasthet i vårt liv, eftersom inga områden av livet är utestängda från gudsmötet och gudsföreningen. Man säger ibland, att när någon kommer till ett kloster, kan man på sättet att stänga en dörr se om han eller hon har en kallelse till klostret. I minsta lilla gest och i minsta lilla mänskliga uttryckssätt, skall det bli tydligt, om vi är förenade med Gud. Det är underbart att vi genom minsta lilla handrörelse kan uttrycka vår tillbedjan. I minsta blick som vi kastar på en annan människa kan vi glädja oss över att se Guds avbild. Det gäller också det som vi svenskar ibland har lite svårt med: att acceptera oss själva som vi är. Att inte kunna acceptera sig själv går ofta ihop med ett dolt högmod. Kunde inte Gud ha gjort något bättre av mig? Jag får acceptera att jag som den människa jag är är Guds avbild. Jag är ett unikt mästerverk, men det är inte något jag kan berömma mig av, för det är bara nåd och gåva.

Vi får finna oss till rätta i vårt eget vara, även om det också är ett bräckligt, sårat och kantstött vara. I allt skapat finns det också en spricka, en brustenhets. Det är det vi kallar arvsynden eller ursynden, och som bara kan helas av Kristus själv. Brustenhetsen måste vi acceptera som en del av vårt vara. Då blir det en privilegierad mötesplats med Herren. Han har ju kommit just för de sargade, sårade och bräckliga, eftersom skapelsen inte kan frälsa sig själv.

Vi får knyta tillbedjan till själva vårt skapade vara och till att vi är en del av hela detta skapade universum, där Guds lov och pris ekar och genljuder. Att göra det kan vara till stor hjälp, och då får vi också en mer positiv grundsyn på livet och tillvaron. Vi kan ta emot Gud även om det inte skulle vara sol en dag. Ibland kan det vara bra att det inte är så vackert och fint, för en stor del av vårt liv är präglad av mörkret, skuggorna, öknen. Gud har också trätt in i den delen av verkligheten för att visa oss vägen vidare.

Vi får grunden för vår tillbedjan genom vår blotta existens. Vi kan kalla denna del av tillbedjan för den existentiella tillbedjan. Där är vi förenade med alla skapade varelser, med alla människor. Det finns en skapelsens solidariska gemenskap. Vi kan se spår av det hos många människor som inte har nått fram till någon gudstro, men som har en inlevelse i att skapelsen måste bevaras, skyddas och vårdas. Risken är att bli så förälskad i skapelsen, att man binds vid den och drunknar i den. Vi kommer då in på det område som har med försakelse och askes att göra. I vår tid är det många ärligt sökande människor som har en naturlig förståelse av skapelsens värdighet, men de blir kvar där. Det skulle dock kunna bli en språngbräda till mötet med Frälsaren. Här måste vi hitta ett sätt att evangelisera den del av mänskligheten som tycker att det räcker med skapelsen. Här har vi en universell nivå som man i katolskt tänkande lägger stor vikt vid. När påvarna skriver sina encyklikor adresserar de dem till alla människor av god vilja, vare sig de är kristna, troende eller icke-troende. Man utgår från att människan egentligen har en god vilja, men den kan vara beslöjad, fastna eller ta sig villovägar. Människan är dock skapad god som Guds avbild. Vi får aldrig glömma perspektivet, att den människa vi möter och den människa vi är, är Guds avbild och att vi därför kan hjälpa varandra på vägen till Gud.

Vi kan dock, som man säger i Skåne, lägga "fällben" för varandra. Vi kan göra det lite jobbigare för varandra. Det är där det ofta hakar upp sig, både i själva skapelsen och i kyrkan. Man möter ibland människor som säger, att de inte varit i kyrkan på trettio år eftersom en präst då sagt ett ovänligt ord till dem. Vi lever i kränkandets tid, där varje litet ord eller liten gest kan såra någon. Det är viktigt för oss att vara medvetna om att vi måste se mer till skapelsens godhet än till dess sprickor och svagheter. Det är ju så Gud ser på skapelsen.

Vi börjar nu nå fram till det andra stadiet i tillbedjan, där Gud själv börjar uppenbara sig som den han är. Vi kan läsa hela Gamla testamentet ur den synvinkeln att Gud vill träda människan till mötes. Han vill uppenbara något om vem han själv är. I själva skapelsen kan vi ana oss till något av vem Gud är, men det räcker inte. Gud vill ingå ett förbund med människan. Här ser vi alla dessa stadier, alla dess försök, där Gud i sin ofattbara barmhärtighet träder människan till mötes för att skapa ett förbund, ett kärlekens, rättfärdighetens och barmhärtighetens förbund, som sedan skall få sitt fulla uttryck i Kyrkans mysterium. Det är intressant att se hur kyrkofäderna starkt betonade det gradvisa skeendet. Man frågar ibland när Kyrkan grundades och svarar på klassiskt sätt, att det var på pingsten. Men kyrkofäderna säger, att Gud började skissa på Kyrkan ända från Abel: *Ecclesia ab Abel*. Den förste rättfärdige, Abel, är en grundskiss till det som sedan skall bli det fulla förbundets verklighet i föreningen mellan Kristus och Kyrkan. Vi kan läsa hela det Gamla förbundet och se, hur Gud börjar skissa, och hur det som skall bli fullheten antar alltmer tydliga drag.

Vi ser att även människans grundattityd mot Gud, det vi kallade tillbedjan, fördjupas och blir alltmer tydlig. Vi ser också vissa kännetecken på vår tillbedjan. Det är en förening av både bävan och förundran. Mötet med Gud i den brinnande busken är präglad av bävan, gudsfruktan och vördnad, där människan faller ner inför Guds storhet, helighet och förtärande eld. Det finns något som skrämmer i mötet med den levande Guden, eftersom vi är så annorlunda. Men samtidigt är mötet något oändligt tilldragande.

Momentet gudsfruktan är ibland svårt för människor att förstå. Vi får inte förväxla gudsfruktan med rädsla. En av Bibelns mest återkommande uppmaningar är: "Var inte rädda". Ändå är det "fruktansvärt att falla i den levande Gudens händer" (Heb 10:30). Logiskt sett är detta svårt för oss att förstå.

Ändå anar vi att det är ett oerhört ansvar att vara skapad till Guds avbild, för vi kan ju också dölja Gud genom vår existens. Det blir ännu tydligare för oss som kristna, när vi till fullo är infogade i Kristusmysteriet, att vi i praktiken ofta döljer Gud för vår nästa. Egentligen skulle de icke-kristna jubla när de ser oss och säga, att här ser de något av Kristus. Men oftast har man en känsla av att de tycker, att vi är ganska trista och jobbiga personer som inte riktigt släpper igenom Kristusverkligheten, vilket är en del av arvsynden. Ändå finns det sådana människor, som en hel värld ser som heliga. Vi kan nämna Franciskus (1182-1226) och Moder Teresa (1910-1997). Man börjar också se på påven Franciskus i det ljuset. Det finns människor som kan släppa igenom något av Kristusverkligheten.

Hos de heliga finns också ett erkännande av den egna bräckligheten och svagheten. När en intervjuare frågade påven vem han var, svarade han: "en syndare". Det är inte vad man väntar sig av en påve, att han säger sig vara en syndare. Att erkänna sin svaghet, bräcklighet och synd i all ödmjukhet är i vår tid ett mycket starkt vittnesbörd för den icke-troende delen av mänskligheten. De förväntar sig ofta att vi kristna är självsäkra, har svar på alla frågor och marscherar hurtfriskt fram. Men om vi erkänner, att vi inte är så hurtfriska utan istället svaga, bräckliga människor, som är medvetna om hur oändligt stor Gud är och erkänner hur små vi är och att vi ofta mer döljer än uppenbarar hans oändliga härlighet, kan det för många människor bli en tankeställare. Många människor utifrån har en föreställning att vi är självgoda och tycker att vi själva är mycket fromma, goda och snälla. Det finns mycket orättvis kritik, men i varje kritiskt yttrande kan det finnas en liten smula och ett korn av sanning, som vi behöver ta till oss. Gud kan tala till oss också genom oväntade munnar. Ibland behöver vi höra vissa saker utifrån. Kyrkan är också, som kyrkofäderna säger, *Casta Meretrix*, den kyska skökan. Kyrkan är som kyrka bevarad från att falla i synd, men i sina lemmar är hon alltid lika bräcklig och svag. Därför ger hon intrycket av att vara svag och vi också.

Vår tillbedjan har alltid en aspekt av botgöring, ånger och omvändelse. Det ser vi i hela det Gamla förbundet. Gång på gång träder profeterna upp och uppmanar till omvändelse och bot. Det är hårda ord de säger. I vår tid är vi lite känsliga för gammaldags helvetespredikningar, något redemptoristerna tidigare sades vara specialister på. Vi har dock i motsats till Danmark aldrig haft några redemptorister i Sverige. Vi lär oss redan i det Gamla förbundet att vara medvetna om vårt oändliga behov av omvändelse, ny början och botgöring. Men vi får inte glömma att vi också i det Nya förbundet är ett botgörarfolk på pilgrimsvandring. Allt det som drabbar oss, förföljelser och motgångar, är, om vi skall uttrycka det bibliskt, en tuktan för att vi skall gå omvändelsens och helgelsens väg. Det är inte alltid så lätt att se detta.

En av de svåraste förföljelserna som Kyrkan utsattes för under det förra århundradet skedde under det spanska inbördeskriget (1936-1939), då kanske 4000 präster dödades. Jag besökte ett stift i norra Spanien, Barbastro, där 83 % av prästerna hade dödats. När vi gick genom staden berättade man, att där hade biskopen gått och nästan alla hade ropat på liknande sätt som då Jesus blev korsfäst. Men biskopen hade upprepat: "jag förlåter er mina barn". Då blev människorna ännu argare och lät offentligt kastrera och massakrera honom. Vid mitt besök sade en av prästerna, att kyrkan i Spanien också hade makt och inflytande som man inte alltid hanterat så bra. Han sade, att det var deras botgöring att de liksom Kristus skulle lida detta. Man kan aldrig försvara förföljelser av vilka slag de vara må, men ibland är det en del av Kyrkans reningsprocess att bli förföljd, missförstådd och sättas åt sidan. Samtidigt finns det i förföljelserna

också moment som inte direkt är riktade mot tron. Ofta kan det handla om politiska skäl. Det är svårt att veta om våra martyrer från reformationstiden blev dödade för sin tros skull eller på grund av att de stödde Sigismund (1566-1632) och den polska saken. Skälen går ofta in i varandra. Likadant var det i Spanien. Det är mycket svårt att veta vad som är ren förföljelse för trons skull eller inte, eftersom vi lever integrerade i ett sammanhang av kulturella, sociala och politiska situationer. Men hursomhelst är det viktigt att se också motståndet som en del av vår existens. Tron väcker motstånd, förföljelse, och det får inte göra oss bittra och hatiska. Vi får tvärtom se motståndet som vår botgöring och rening för att vi skall bli ännu mer befriade från jordiska frestelser till makt.

Motståndet ser vi också i det Gamla förbundet och i Israels historia. Inget folk har blivit så förföljt som det judiska. Påven Benedikt har en mycket stark text, där han liknar det judiska folkets lidande vid en slags koncelebration med Kristus på korset. Han ser att det lidande som det judiska folket har gått igenom pekar fram mot Kristi lidande på korset. Kristi korslidande, som är närvarande i eukaristin, får en liturgisk, tillbedjande karaktär. Mässan är ett offer, där Kristi offer på korset på Golgota blir närvarande på ett sakramentalt sätt för vår frälsnings skull. Påven säger, att den lidande tjänaren, som vi läser om hos Jesaja, också kommer till uttryck i det judiska folkets lidande genom tiderna och att det pekar fram på Kristi korslidande.

Så vi kan se att det Gamla förbundet alltid pekar fram på det Nya. Därför är det så viktigt att läsa det Gamla förbundet i ljuset av det Nya förbundet. Då känner vi igen något av Kristusmysteriet som blir allt tydligare och tydligare. Tillbedjan får allt tydligare drag. Kristusmysteriet blir allt mer utmejslat i det Gamla förbundet. Vi ser också att det är en kamp, t.ex. när tempeltjänsten med alla dess offer sätts i fråga. Gud begär inte offer utan ett rent hjärta (jfr Ps 51:18-19). Det handlar om en slags fostran, ett inväxande i vad tillbedjan egentligen är. Självutgivelsen och offret tillhör tillbedjan, men det måste uttryckas på ett sätt som motsvarar Guds verklighet.

I hela det Gamla förbundet ser vi ett sätt att mer och mer upptäcka vad Gud begär av oss, hur vi skall vara och vad vi skall göra för att motsvara Guds plan och mening. Tydligare och tydligare blir det vad som är den sanna tillbedjan i ande och sanning. Men, och det måste vi alltid komma ihåg, vi kan inte se tillbedjan i dess fulla gestalt, om inte Gud själv undervisar oss. Det är innebörden i inkarnationens stora nåd. När ingenting annat hjälper, blir Gud själv människa för att visa oss, hur vi skall leva, hur vi skall tillbe, och hur vårt liv skall vara. I sin ofattbara godhet sänder Fadern sin Son för att vi i mänsklig gestalt skall se vad sann tillbedjan är.

Då kommer vi in på nådens och frälsningens plan. Men återigen får vi inte hoppa över de andra stegen, alltså den existentiella skapelsenivån och det Gamla förbundet med dess traditioner. Men - och det är det som för människor i vår tid, också för många kristna, kan vara svårt att acceptera - vi har fått något mer i Kristus. Talet om jämlikhet har gått oss så i blodet, att det för många är svårt att acceptera, att vi ändå måste säga, att vi har fått mer som kristna än vad muslimerna eller hinduerna har fått. Sedan är det en annan sak att det finns många muslimer, judar och hinduer som objektivt sett kan vara mycket frommare än vi. Vi är inte bättre bara för att vi är kristna. Tvärtom ser vi kanske ännu tydligare hur skruttiga vi är. Men - och det är oerhört viktigt - vi måste betona, att när Gud har blivit människa i Jesus Kristus, har han trätt in som vår Frälsare i världen. Han har gett oss dopets nåd och barnskapet. Då har vi fått något mer än de icke-kristna. Vi har fått något större och underbarare.

Nåden är större men också ansvaret. Vi kristna måste alltid betona, att den synd som vi begår är mycket värre än den som andra begår, eftersom vi har fått det fulla förbundets nåd och borde veta bättre. Alla människor kan göra det som är ont, men det är egentligen bara den troende som kan synda, alltså medvetet bryta förbundet med Gud. Vi förstår inte alltid riktigt att synden blir värre för oss. Men de icke-troende förstår det ibland bättre än vi. Ofta blir de mer skandaliserade när vi gör någonting orätt. Egentligen är det förvånansvärt att så många icke-troende blir väldigt skandaliserade av t.ex. prästers pedofilövergrepp. Om de vore logiska, skulle de säga att övergreppen är något naturligt, eftersom prästerna är så dumma. Men de förväntar sig mer av oss som kristna, präster och ordensfolk. De blir ännu mer skandaliserade, om vi handlar fel. De har en förväntan på oss, och det är ett slags implicit erkännande av Gud.

All den nåd och härlighet vi får av Jesus Kristus i det Nya förbundet, i Kyrkan, ger oss ett oändligt ansvar. Det var därför man i fornkyrkan väntade så länge som möjligt med att döpa sig. Man sade, att man inte visste om man klarade av att leva det kristna livet, eftersom man var så svag. Sedan såg man med tiden att man också genom försoningens sakrament får hjälp. Men något av bävan, tror jag, att vi måste bevara. Att vara kristen är en allvarlig sak. Det är ett ansvar, inte minst när vi blir färre och färre. Då får vi mer ögonen på oss. Jag brukar säga att vi katoliker alltid har haft ögonen på oss i Sverige, eftersom vi har varit så få. Vi är vana vid att många tycker att vi är lite konstiga och märkliga. De tittar med förstoringsglas på oss och har sina bestämda uppfattningar om oss. Något liknande kommer snart att gälla alla kristna i västvärlden, eftersom vi blir mer och mer sällsynta. Det är ett större ansvar men också en större möjlighet att peka på Gud när vi är så få.

När en katolik börjar arbeta på en arbetsplats, dröjer det inte länge förrän alla vet att här finns en katolik. Man får först lite gliringar, men sedan börjar de anställda märka att när de verkligen har problem, är det till katoliken de kommer. Människor förväntar sig något extra av oss som kristna. Det har de i och för sig rätt i. Men då måste vi också vara medvetna om att det är ett ansvar och att vi genom vårt sätt att leva, även när vi inte tänker på det, är i blickfånget. Jobbar vi på en skola eller på en fabrik vill vi göra vårt jobb, men i det ingår att vara en person i tillbedjan. Det berör sättet att stänga en dörr och att möta någon i korridoren. Ofta är det de små tecknen som människor fäster sig vid. Det kan vara att man inte alltid tar den bästa platsen eller den bästa kakan. På vissa människor märks det att de har en kallelse och ett uppdrag. Vi som kristna, och kanske ännu mer som katoliker, förväntas ge någon form av vittnesbörd, men då inte på det lite tillgjorda sättet, för det är man mycket allergisk mot. Ibland kan man höra från icke-kristna: "ja, det är så skönt med er katoliker, för ni skall inte alltid missionera oss". Det kan vi förstå olika. De menar, att vi inte är så påträngande som Jehovas vittnen. Men det kan också innebära att vi är för fega. Allt kan balanseras. Man kan göra allt för att dölja sin tro. Jag kommer ihåg att man i en familj med ungdomar skulle bjuda hem folk. Då ville ungdomarna att man skulle ta bort alla kors och ikoner. För andra är det tvärtom. Vi är olika.

Genom allt vi har fått genom Guds nåd, har vi genom Jesus Kristus blivit Guds barn. Att vara Guds barn är en påbyggnad på att vara Guds avbild. Det är ett ytterligare förtydligande och en större nåd. Vad menar vi då med att vara Guds barn? I och för sig kan vi säga, att alla människor på ett sätt är Guds barn. Men i den teologiska, dogmatiska meningen talar vi om att vi blir adopterade. På svenska använder man inte så ofta detta uttryck, men på nästan alla andra språk gör man det. Vi har adopterats i Kristus och får del av Sonens eviga kärleksrelation till Fadern, brukar man ge som teologiskt förklaring. Vi har inte bara det skapades relation till Skaparen, utan vi får också del av det inre förhållandet mellan Sonen och Fadern. Vi har fått vår tillvaro genom skapelsen.

Här kan vi tala om "i-varo", ett ord som inte finns på svenska. Vi lever i Gud. Gud bor i oss genom dopet. Vi är ett tempel till honom. Vi är infogade i Jesus Kristus. Hans mysterium har blivit vårt. Vi är en lem i hans mystiska kropp och har fått fritt tillträde till Fadern. Vi får be i Sonen till Fadern. Vi blir söner i Sonen, som kyrkofäderna säger. Vi är adopterade in i det treeniga mysteriet. Då förstår vi hur stort det är att tillbe. Vi får använda oss av hela Kristi verklighet för att gå till Fadern. Vi identifierar oss med Sonen inför Fadern, och Fadern känner igen något av sin Son i oss. Vi är menade att växa in i en allt djupare Kristuslikhet. Vi skall omformas genom Andens ständiga verk i oss. Vi skall mer och bli Guds barn, som lever i ständig förtröstan, tillbedjan och överlåtelse till Fadern.

Att vi får vara Guds barn är en nåd, en gåva som egentligen övergår allt vad vi kan fatta och förstå. Vi måste alla erkänna, att detta är för stort för oss och att vi inte riktigt kan ta det till oss. Här på jorden övar vi bara in det som skall bli vår eviga existens. Det är viktigt att se livet här på jorden i det ljuset. Den gamla katekesen sade, att meningen med livet är att tillbe och tjäna Gud. I evigheten skall det fulländas. Vi övar in det eviga livet i varje ögonblick, speciellt i liturgin. Men det finns också en vardagslivets liturgi, när vi genom vårt arbete deltar i Guds skapande och frälsande verk. Här finns det vissa accentskillnader mellan det katolska – ortodoxa sättet och det mer protestantiska. Vi tror, att vi är delaktiga av frälsningen, och att det är något som förändrar oss inifrån. Det är inte bara en yttre process där vi blir frikända från syndens verklighet, utan vi blir så att säga tvättade inombords.

Den heliga Birgitta (1303-1373) kallar Gud för en tvätterska. Gud håller på att tvätta oss, rena oss hela tiden. Har tvättningen och reningen inte blivit helt avklarad här på jorden, så finns det en reningsort i övergången, det vi kallar skärselden. Ibland kan det vara ingrodda fläckar. Det är mycket svårt att förklara vår syn för våra vänner i andra samfund, men Johannes av Korset (1542-1591) ger en mycket tydlig beskrivning. Han ser väldigt klart att vårt liv här på jorden är en reningsprocess som vi går igenom i den dunkla natten. Det finns en kontinuitet mellan reningen på jorden och i övergången. Riktigt hur det sker kanske vi aldrig kan förstå. Men allt är ett uttryck för Guds barmhärtighet som till varje pris vill att vi skall få del av den eviga härligheten. Även om vi har "missat tåget" några gånger här på jorden, så kan det vara en "express som går vidare". Vi får ta till sådana uttryck som hjälper oss att förstå, att det finns en kontinuitet mellan livet här på jorden och i evigheten.

Här på jorden skall vi öva in ständig tillbedjan, lovsång och tacksägelse. Det skall bli huvudmelodin i vårt liv, och den skall kombineras med vårt sätt att leva här på jorden, så att vi ser på vårt arbete, vårt familjeliv, vår fritid som vårt sätt att delta i Guds skapande och frälsande verk. Vi blir delaktiga i detta. Vi är inte bara objekt som passivt undergår denna process, utan vi dras in. Det måste vi naturligtvis förstå rätt. Här finns en av de klassiska diskussionspunkterna mellan det katolska och det protestantiska synsättet och här kommer vi in på synen på helgonen. Är frälsningen bara något vi tar emot passivt? Enligt den forensiska synen på rättfärdiggörelsen är det tal om ett frikännande. Katoliker och protestanter har kommit ett par steg närmare varandra genom Augsburg-dokumentet 1999 om rättfärdiggörelsen. Men det finns lite olika accenter, som har lett till den olyckliga kollisionen mellan tro och gärningar under reformationstiden. Någon form av lösning finner vi just i tillbedjan. Även om ekumeniken har hakat upp sig på många områden, finns det en stor öppenhet när det gäller bön, tillbedjan, spiritualitet. Kan man se tillbedjan som en nyckel för att få accentskillnaderna att gå ihop, tror jag, att man skulle komma ett steg vidare.

Vad är då tillbedjan? Är det nåd eller prestation? Det kan inte vara prestation, utan det måste vara en gåva, en nåd vi får del av. Men vi måste också ta emot tillbedjan och träda in i den. Det är därför vi är här på jorden för att vi skall ta på oss den dräkten. Ibland anknyter man till den synen när man talar om klosterdräkten eller de liturgiska plaggen. Här träder man in i Kristusverkligheten på ett mycket tydligt sätt. Jag brukar säga till människor, att när de tar på sig sina kläder på morgonen, då tar de på sig sin Kristusverklighet. Det behöver inte vara prästerliga kläder utan det kan vara vanliga slitna kläder. Man tar på sig dem för att stå till tjänst i tillbedjan för Gud. Man ikläder sig Kristus som en rustning. När vi rustar oss på morgonen, tar på oss våra kläder för att stå till tjänst i tillbedjan för Gud, är det en nåd, något vi får, men det är också något vi medvetet träder in i för att kämpa den goda kampen, för att Kristi frälsningsverk skall bli tydligt i den värld vi lever i.

Vi har alla fått vårt missionsområde. Vi kan jobba på dagis, på en klinik eller bara sitta i ett väntrum på arbetsförmedlingen och inte hitta något jobb. Man kan sitta som pensionär på ett underbart pensionärshem och sprida Kristi vällukt. Att se på sin vanliga, dagliga verklighet som sin vision, sin frälsande kallelse är viktigt. Jesus Kristus vill använda oss och genom oss frälsa världen. Det är inte vi som av egen kraft frälsar världen, utan det är vi som släpper igenom Jesus. Kan vi lyckas förklara den synen på ett bättre sätt, skulle det kunna bli något av ett ekumeniskt genombrott. Då blir det också lättare att handskas med de andra skiljelinjerna. Man hör ofta uttalandet att helgonen döljer Jesus, att de drar till sig uppmärksamhet från Jesus och tar något ifrån honom. Men det är tvärtom. De heliga människorna förmedlar Jesus. Jesus blir ännu mer närvarande, om vi kan se honom i varandra, även i vanliga smålänningar.

Vi människor är skapade till Guds avbild, och genom nåden blir vi Guds barn. Därför bör och skall vi förmedla Jesus till varandra. Hela Kyrkans mysterium bygger på att tron förmedlas från människa till människa. Det sker inte direkt genom mobilsamtal och SMS, utan tron förmedlas och ges vidare genom hela Kyrkans historia. Samtidigt vet vi att det kanske aldrig har varit så svårt som nu att förmedla tron till nästa generation. Västvärldens största utmaning är, att det är så svårt att ge tron vidare till nästa generation. Därför måste vi bli mer medvetna om vår kallelse att stå till tjänst i tillbedjan. Denna tonvikt på tillbedjan kan vara en stor hjälp i det pastorala och apostoliska arbetet.

Tron är en bristvara i vår kultur. Man förstår inte längre den kristna tron. Allt skall ha med nytta, nöje och njutning att göra. Det är den nya treenigheten. Det som inte är till nytta, nöje och njutning finns inte med. Det kan vara lätt för oss att ta över det synsättet. Varför skall jag gå i mässan, när jag inte får ut något av den? Det är tråkigt i kyrkan. Men det skall vara tråkigt! Det är inte någon underhållningsmaskin. Att hjälpa de unga att se att den heliga monotonin, det ständiga upprepadet, skapar frid och hemkänsla i tillvaron är oerhört viktigt.

Som kristna har vi alltså fått oändligt mycket genom nåden men också ett oerhört ansvar, en uppgift att ta till oss det och förvandlas av det. Den processen pågår under hela vårt liv. Ända fram till vårt sista andetag kan vi växa ännu mer. Vi ber om den nåden.

Herre, Jesus Kristus, vi är infogade i din relation till Fadern. Vi får gå till honom i och genom dig, och han ser något av din härlighet i var och en av oss. Hjälpt oss att växa in i den stora glädje och härlighet som det innebär att vara söner i Sonen, Faderns älskade barn. I Faderns och Sonens och den Helige Andes namn. Amen.

Föredrag III

Vi ber om Guds hjälp.

Fader, vi tackar dig för att du i Jesus Kristus har gett oss tillträde till dig, så att vi i varje ögonblick kan leva i överlåtelse, tillbedjan och tacksägelse. I Faderns och Sonens och den Helige Andes namn. Amen.

Vi har försökt se den objektiva ramen för tillbedjan, att vi redan genom skapelsen är indragna i tillbedjan av Gud genom vår blotta existens, och att vi genom nåden och frälsningen har fått det fria tillträde till Fadern i Kristus, som gör att vi i Kristus ständigt kan bli kvar i tillbedjan av Fadern. Allt detta är nåd och gåva.

Men hur tar vi emot detta? Här måste vi ta ett personligt steg och säga "ja". Jag vill leva i tillbedjan. Jag vill finna meningen i mitt liv i att tillhöra Gud och tillbe honom. Det steget kan ingen annan ta i vårt ställe. Vi kan få hjälp och inspiration, men om vi inte själva har denna intention och motivation, riskerar vår tillbedjan att gå spårlöst förbi. Därför är det viktigt att se vår dagliga uppgift att förnya intentionen att leva till Guds ära i tillbedjan och överlåtelse. Tillbedjan är det mänskliga svaret på Guds initiativ skulle vi kunna säga med Richard Foster (född 1942). Ordet svar är mycket viktigt. Gud talar och människan svarar. Gud erbjuder hela sin frälsning, sin nåd, ja, ett överflöd av nådegåvor. Men vi måste öppna oss, svara och ta emot. Det kan ingen annan göra i vårt ställe. På engelska har man ett vackert ord, *to be responsive*, att vara svarande. Vi får se på hela vårt liv som ett svar på den Gud som har talat till världen, först genom skapelsen, sedan genom det Gamla förbundet, vidare genom Jesus Kristus och som fortsätter att tala till oss.

Vad gör vi då? Jo, vi säger "ja". Vi besvarar Guds kärlek.

Det lilla ordet svar är alltså viktigt. Här kan vi få stor hjälp av Jungfru Maria. Urbilden för mötet mellan Gud och människa ser vi tydligt på ikonen av bebådelsen. Gud kommer med sitt budskap. Han sänder sin ängel. Han ger oss vårt uppdrag, vår mening med livet. Vad svarar vi då? Jo, "må det ske med mig som du har sagt" (Luk 1:38), må det bli som du vill. På latin sammanfattas svaret i det lilla ordet *fiat*, må det ske. Vi kan sammanfatta ännu kortare: "ja", "amen". Dessa ord uttrycker hela den livsinställning vi har som troende. Vi vill ta emot det Gud ger oss. Vi vill besvara hans kärlek. Vi vill göra vårt liv till ett enda "ja" till honom. Gunnar Edman (1915-1995) skrev en bok som hette "Den stora bejakelsen". Egentligen är hela vårt liv en enda bejakelse av det Gud har gjort. Vi behöver Jungfru Maria och hennes "ja"-ord för att förstå meningen med vårt liv. Naturligtvis är hennes kallelse att föda Frälsaren och bli Guds Moder något unikt. Men i grund och botten har varje människa samma kallelse att ta emot Guds frälsning i Jesus Kristus och göra det till sin stora bejakelse.

"Ja"-ordet måste vi upprepa gång på gång. Vi säger vårt "ja" högtidligt vid dopet, vid confirmationen, vid vigseln och vid präst- och ordensvigningen. Vi lägger ner hela vårt liv i detta "ja". "Jag vill leva mitt liv till din ära, Herre. Jag vill tjäna dig som präst, som ordensmedlem i hela mitt liv". Eller: "vi viger vårt liv till dig, Herre, tillsammans i äktenskapet. Vi vill förhärliga Gud". Men detta "ja" måste upprepas dagligen och

stundligen. Hela tiden frågar Gud oss om vi vill tjäna, tillbe och tacka honom. Han ger oss ingen ro. Vi får inte ens svälja vår saliv i fred, säger Job.

Ibland tycker vi att "ja"-ordet är jobbigt. Räcker det inte med nja? Den stora frestelsen för den kristna människan är den lite halvt likgiltiga attityden. När man frågar människor om de tror på Gud, är det många som säger: ibland, kanske. Det är ofta svårast att möta de människor som är helt likgiltiga. De som är fientliga är lite intressanta, för då är det ofta något som de värjer sig mot. En av mina medbröder sade en gång, att vi svenskar har en tendens att inte tycka någonting om någonting. Det finns ett konsensustänkande som har gått till överdrift. Man jamar med, fast man egentligen tycker något annat. Frestelsen är att varken säga ja eller nej. Jesus säger, att vårt svar skall vara ja eller nej (Matt 5:37).

För att leva i tillbedjan, för att efterfölja Kristus i hans ständiga överlåtelse till Fadern, får vi varje dag och varje ögonblick möjligheten att säga vårt "ja". Ordet "amen" blir, som någon sagt, liturgins viktigaste ord. På engelska sade man: *pay, pray and obey*. Tidigare sade man att lekmännens enda uppgift i liturgin var att säga "amen". Att säga "amen" till Gud inbegriper allting. Vi bejakar Guds nåd och kärlek. Ibland kan man säga "amen" på fel ställe, lite för tidigt eller för sent, men det spelar inte så stor roll, även om vi skall följa liturgins regler. En av våra äldre ordenssystrar, som var i 100-årsåldern, hade glömt svenskan. Men en sak kom hon ihåg: "Herre, förbarma dig". Rätt som det var under mässan kunde man höra "Herre, förbarma dig". Det var inte riktigt, men ändå var det riktigt på något sätt. Herren vill ju alltid förbarma sig. Likadant är det med ordet "amen". I och för sig är det lätt att säga "amen" i liturgin. Vi går då in i ett sammanhang. Vi bärs av hela Kyrkan.

Det är svårare att säga "amen" och "ja" i de svåra, dagliga valsituationerna, då vi skall överlåta oss till Gud. Det är där vi sätts på prov. Därför behöver vi öva in vårt "ja". När vi ber rosenkransen och andra Maria-böner är avsikten att vi skall öva in Marias "ja" till sin uppgift och livskallelse. Vi har också liksom hon en unik kallelse i frälsningsverket, i Kyrkan och i världen. Vi behöver bli medvetna om att vårt "ja" behövs för att lovsången skall bli fulltonig, så att det inte blir en falsk ton, där man säger nja eller något annat. Skönheten i vårt liv, i vår kallelse, beror på att vi lär oss att bejaka, säga "ja" till Gud och till allt det han vill av oss.

Vi vet inte riktigt från början vad Gud vill av oss. Vad kommer Gud att vilja av mig? Vad kommer han att kräva av mig? I den stilla bönen och tillbedjan övar vi in vår överlåtelse åt Gud. Vi säger "ja". Sedan kan det komma tillfällen i livet, då vi verkligen sätts på prov. Är du villig att följa mig också denna vägsträcka som kan vara svår och tung? Denna överlåtelse och bejakelse tillhör tillbedjans atmosfär. Vi växer in i en livshållning, där vi vill att varje ögonblick av vårt liv skall vara en akt av tillbedjan och överlåtelse. Vi vill att de val vi träffar skall förhålliga Gud, att vi skall vara Jesu lärjungar även i motvind och inte bara i medvind.

Genom själva tillbedjan blir vi mer och mer förvandlade. Men då måste vi också vilja medverka. Det finns ingen automatik i vår förvandling. Det finns naturligtvis en helig rutin, en helig monoton som hjälper oss, men det måste vara ett medvetet "ja", en intention och en motivation. Därför säger man ibland, att vi måste rena vår intention. Vi måste vara medvetna om, att det i vår intention också finns en del av den gamla människans själviskhet. Vi kan märka att vi ibland beundrar oss själva, när vi ber. Vi kan tänka att nu var vi allt fromma och satt lite längre i kyrkan. Vi måste rena vårt "ja" från alla falska bitoner. Vi märker, och det är en mycket viktig insikt, att något i oss alltid är svagt, bräckligt och präglad av arvsynden.

Hur höga aspirationer och motivationer vi än har, finns det något av den gamla människan kvar. Vi måste också kunna acceptera, att vi är i behov av frälsning, även när vi är som bäst. Man berättar om de gamla, klassiska konvertitmakarna – det var ofta de gamla jesuiterna – att de skulle lära konvertiterna att bikta. Kom det in någon som sade sig ha varit egoistisk, blev svaret: ”ut ur biktstolen, det är jag också. Du måste säga konkret vad det gäller”. Vi är alla präglade av arvsynden, och det gör att det aldrig är riktigt rent till 100%. Vi kanske tycker oss vara mycket generösa och känner oss stolta, när vi ger 30 kronor istället för 20 kronor i kollekten. Men då märker vi genast, att det inte är riktigt rent. Insikten i att vi är sårade av arvsynden och behöver Jesu frälsningsverk är något stort. Det är en del av det glada budskapet och pekar på att vi ständigt behöver Jesu helande och frälsande kärlek. Att vilja leva i ständig tillbedjan innebär inte att det är något man klarar av, utan hela tiden blir man medveten om sin svaghet och bräcklighet och ofta även om sin otro. Man vill hålla ut, men tappar modet och får börja om. Bara för att vi vill leva till Guds ära betyder det inte att vi kan det och klarar av det, utan det finns också en insikt i vår svaghet och bräcklighet. Vår uppmärksamhet flyger hit och dit och vår vilja söker små utvägar.

Det ingår i Guds plan för oss, att det bara är i Jesus Kristus själv som Fadern får den bön och tillbedjan som tillkommer honom. Allt annat är bräckligt. Men eftersom vi genom nåden är förenade med Jesus Kristus och infogade i hans mystiska kropp, får vi dela hans överlåtelse och bön till Fadern. Vi får liksom krypa in i någonting som är större. Vi får del av det som övergår oss. Men det betyder inte att vi själva av egen kraft kan ge Gud den fullkomliga tillbedjan som tillkommer honom. Det är därför vi behöver Kyrkan, varandra och de heliga, för att vi tillsammans i Kristus skall frambära lov, pris och ära till Fadern. Det handlar inte så mycket bara om en individuell tillbedjan, även om vi också där har vårt personliga ansvar som vi inte får fly undan. Insikten i bräckligheten och svagheten blir förändrad, när vi ser att det är hela Kyrkans bön i Kristus till Fadern det gäller. Vår ton är naturligtvis viktig, men vi får hjälp av varandra och vi bär upp varandra. Då blir Jungfru Marias bidrag ännu viktigare, eftersom hennes ja är fulltonigt och fritt från arvsyndens rester av själviskhet. Det är därför vi kryper in i hennes bön, när vi ber rosenkransen och de andra Maria-böner. Vi förenar oss med henne, för vi vet att hon kan hjälpa oss att växa in i en ren intention och motivation. Tillbedjan är inte något vi övar bara som individer utan som lemmar i Kristi kropp.

Då kommer vi in på den liturgiska tillbedjan. Vi sade, att vi är Guds skapelse och därmed Guds avbild. Genom dopet blir vi Guds barn och får del av barnskapet. Men vi blir också Guds tempel. I oss ekar hela Kyrkans bön. Vi är infogade i något större. Människan blir en *homo liturgicus* genom dopet. Det innebär att vi tillsammans med alla döpta deltar i tillbedjan av Gud. Vi får då en försmak av den himmelska liturgin, där alla de frälsta redan sjunger till Guds ära. Därför säger vi, att varje gudstjänst, varje mässa ger oss en liten försmak av den himmelska liturgin, även om den inte är fulländad rent estetiskt. Naturligtvis skall vi göra det så bra som möjligt i liturgin. Men även om vi sjunger lite falskt i mässan, prästen inte håller världens bästa predikan eller alla inte är så fromma och sitter tyst och stilla, är liturgin ett uttryck för den fulla tillbedjan som Kyrkan får ge sin Brudgum. Något av den himmelska liturgin lyser fram. Ibland kan det vara just när det är lite påvert som vi tänker på den himmelska liturgin. Är allt för vackert, kanske vi bara beundrar kören. Är predikan alltför värtalig, kanske vi fastnar vid det. Det kan vara lätt att fastna vid det alltför mänskligt tilltalande.

Därför är det så viktigt som Kyrkan säger om mässan och firandet, att det sker *ex opere operato*. Mässan har samma verkan och giltighet oavsett vem prästen är, antingen det är ett helgon eller en skurk. Det är samma verklighet som kommer till oss på altaret. Liturgin i sig själv åstadkommer något oavsett om människan ger sitt bidrag eller ej. Det är mycket svårt i vår tid att förstå det, för vi fastnar lätt vid det vi ser, tar till oss och kan tillgodogöra oss. Typiskt katolskt är att det är Guds handlande som är det viktiga.

Han använder bräckliga redskap, men han har försäkrat oss att vi får en giltig mässa oavsett prästens kvaliteter. Liturgin i sig själv ger både Gud den tillbedjan som tillkommer honom och den nåd och kraft vi behöver.

När det Andra Vatikankonciliet talar om liturgin, sägs det, att det är två linjer som möts, dels den tillbedjande, den *latreutiska*, den uppåtgående och dels den *soteriska*, den frälsande, den nedgående. *Anabasis* och *katabasis* talar man om på grekiska. I liturgin är det i första hand Gud som handlar genom Kristus, Översteprästen, som låter sin frälsande nåd strömma ner över oss. Och människan svarar i tillbedjan, överlåtelse och tacksägelse. Här möts bruden, Kyrkan, som står med de upphöjda händerna i ständig tillbedjan, och Kristus, Brudgummen, som låter sin nåd strömma ner över gudsfolket. Detta är något objektivt, som sker oavsett hur det gestaltas av oss, eftersom Gud i sin ofattbara godhet låter även svaga och bräckliga människor på ett giltigt sätt frambära mässans offer för världens frälsning. Här har vi den klassiska synen på liturgin. I vår tid är det för många lite svårt att förstå vår syn, för man ser gudstjänsten, liturgin, som en mänsklig upplevelse. I vissa samfund talar man inte om gudstjänst utan om möte. Ibland blir jag tillfrågad om vad vi gör på våra möten i Katolska Kyrkan. Då är det lite svårt att förklara för dem som liksom lever i en annan värld.

Den liturgiska verkligheten ger oss en orubblig djupdimension i livet. Det som sker i liturgin är inte beroende på hur jag känner det, hur prästen uppträder, om man sjunger falskt eller om det är skrikande barn som överröstar prästen. Det är ett heligt skeende. Med det menar jag inte att man skall slarva eller göra fel. Ibland kan vi tycka att det är lite påvert. Sången är inte något vidare. Orgeln kanske inte fungerar och ingen kan svara i liturgin. Det kan hända hos oss att prästen säger: "Herren vare med er" men att ingen kan svara, eftersom man inte är van vid att gå på mässan på svenska.

Liturgin i sig försäkrar oss om Guds nåd och kärlek. Vi kan då svara vårt "amen". Vi kan bara överlåta oss i tillbedjan till det som sker. Men då behövs också vår intention och vår motivation. Den måste vi ibland upprepa. Hela liturgin är en skola i tillbedjan. Det gäller både mässa, tidegård, sakramental tillbedjan och rosenkrans. Det kan vara viktigt att försöka se för var och en hur man lever sig in i tillbedjan alltefter liturgins olika former. Det personliga bidraget, den personliga inlevelsen, kan ingen annan än vi själva bidra med. Vårt liv hänger i sista hand på att vi vill vara en "ja"-sägande människa till Gud, att vi vill öva in vår ständiga överlåtelse och lägga allt i Guds händer.

Den tyske teologen Karl Rahner (1904-1984) säger, att bön, sömn och död är besläktade ting. Vi måste överlåta oss till Gud i bönen. Om vi ligger och tänker på alla problem i världen kan vi knappast somna. När vi skall dö, har vi den sista möjligheten att släppa taget och överlåta oss. När vi firar completorium över vi in döden. "I dina händer, Herre Gud, befäller jag nu min ande". Varje kväll på nytt får vi i Kyrkans liturgi överlämna vårt liv och liksom ta ut något av döden i förskott för att öva in den yttersta överlåtelsen i Guds händer. Mycket hänger på att vi kan bejaka, säga ja till Gud, överlåta oss. Det är något av bödens och tillbedjans livsluft.

Ibland kan överlåtelsen gå lättare och ibland trögare. Vi måste räkna med att ha lite *ups and downs* i vårt andliga liv. I vissa ögonblick i livet kan överlåtelsen vara mycket svår. Ingen av oss besparas oundvikliga lidanden. Det kan handla om att förlora en älskad medmänniska. Ibland kan det inte omedelbart bli: "Herre, jag tackar dig för detta", utan det blir en kamp att till sist släppa taget och överlåta sig. Lidandet är en skola i överlåtelse. Det är viktigt att hjälpa människor att kunna överlåta sig. Annars fastnar man lätt i

bitterhet och det beror i och för sig inte på styrkan i lidandet, utan det kan vara en liten sak som får någon på fall. Människor som har gått igenom ett stort lidande kan ha en mycket djup överlåtelse och en positiv syn på livet, medan andra som kanske har fått allt de har pekat på utom den lilla minkpåsen kan bli bittra. Det kan handla om någon som aldrig blev priorinna och någon annan som aldrig blev biskop. Själva saken är inte avgörande utan attityden.

Människor som har lidit ofantligt kan ha en mycket försonande inställning till livet. Här tänker jag på dem som efter andra världskrigets slut kom med de vita bussarna från koncentrationslägret och som verkligen hade gått igenom oerhört mycket. De var med att bygga upp våra församlingar efter kriget, men de börjar nu försvinna och dö ut. De personer som hade Hitlers telefonnummer inbränt på armen jag har mött i våra församlingar hade verkligen en öppenhet och överlåtelse utan något spår av bitterhet eller förstelning, vilket annars är ganska vanligt bland människor som varit med om något svårt. Varje kväll borde vi be Gud om att bli förskonade från bitterhetens gift. Också vi kristna kan tyvärr fastna i bitterhet. Livet blir ju, lyckligtvis, aldrig så som vi hade tänkt oss. Tillbedjan och överlåtelse till Gud är ett motgift mot att förstelnas i bitterhet och bli en karikatyr av sig själv. Samtidigt måste vi ha ett stort medlidande med dem som har fastnat, dem som sitter fast i sin bitterhet och ältar det svåra. Det är mycket tragiskt och svårt att hjälpa en människa ut ur bitterheten. Men tillbedjan är ett motgift. Där måste man hela tiden släppa taget om sig själv, sina egna känslor, sin egen sårbarhet för att gå in i den stora tillbedjan. Tillbedjan är något som också kan befria oss från många frestelser och fallgropar i livet. Dagligen och stundligen måste vår tillbedjan upprepas. Vi kan aldrig säga att nu är vi framme.

Jag vill peka på något som redan berörts, och det är att lära sig att tillbe Gud i sin nästa. Det ligger inte så nära till hands i vår individualistiska kultur och inte heller i den svenska folksjälen, ett belastat begrepp. Vi har lättare att se Guds spår i naturen. Det ligger mycket för oss. Så fort talgoxarna börjar kvittra på våren blir vi hänförda. Nyligen hade vi ett möte med Sveriges Kristna Råd, och då hade den rumänsk-ortodoxe prästen från Malmö med sig några små vintergäcksblommor. Det kan man se som ett tecken på att han verkligen har blivit integrerad i Sverige. Det är mycket nordiskt och svenskt att glädja sig över Guds skönhet i naturen. Det är inget fel i det. Sydlänningar däremot har lättare att se Gud i människorna på piazzan och playan. De ser Gud i sin nästa, medan vi har lite svårare för det. I ett av våra reträtthem här i Sverige har man i kyrkan gjort små bås, så att man inte skall störas av varandra. Vi tror att andra människor stör oss i vår gudsrelation istället för att hjälpa oss att tillbe. På det rent existentiella planet stör vi varandra om vi inte sitter riktigt stilla eller prasslar med något. Jag brukar i detta sammanhang berätta om Thérèse av Lisieux, som hade två timmars inre bön varje dag som karmelitnunna. Då var det en syster som hela tiden hade något irriterande ljud för sig. Man vet inte riktigt om hon gnisslade tänder eller gned naglarna. Thérèse sade ingenting. Man kan tycka att det hade varit bättre om hon hade sagt till den här systemen att vara tyst. Men Thérèse såg det som något renande, att hon kunde få hjälp av det störande momentet för att vara mer vaken.

Det är viktigt att upptäcka att vi kan få hjälp av varandra att tillbe. Vi kan till och med tillbe Treenigheten som bor i vår nästa genom dopet. I detta sammanhang säger Elisabeth av Treenigheten (1880-1906) någonting som kan vara till hjälp. Denna franska karmelitnunna hade en syster som levde ute i världen och hade två små flickor. De tog all hennes tid och uppmärksamhet. Då skrev systemen till syster Elisabeth av Treenigheten, att hon så gärna skulle vilja vara som Elisabeth och leva i klostrets frid. Man har ofta en idealiserad bild av att allt är så fridsamt, stilla och tyst i ett kloster. Då skriver Elisabeth till sin syster och pekar på att systemen fått en oändlig gåva. Så fort hon pysslar med sina småflickor kan hon tillbe Treenigheten i dem. Det är ett tydligt exempel på hur man kan förena tillbedjan med sin livssituation.

Istället för att systemen skulle längta till ett kloster och oja sig över att hon har det så jobbigt med sina flickor kan hon tillbe Gud i dem.

Det finns alltid en tendens att säga, att om det vore på ett annat sätt, då skulle det vara bra. Om vi hade det tystare, då skulle allt vara bättre. Vi uppskjuter mycket i livet genom detta om. Lever man i ett kloster säger man: om jag levde i ett annat kloster, eller om jag inte hade ont i huvudet, då skulle det vara lättare. Vi bör stryka ordet om ur vår vokabulär och säga "ja". Annars blir det ingen förändring. Man hör ofta folk komma till ett kloster och säga: "Ja, ni har ju i alla fall tid, ni kan väl be för oss". "Visst kan vi det", svarar vi, "men det är ju bättre att ni själva lär er att be". Eller säger de: "Vad gör ni där i klostret hela dagarna?" Det är mycket lätt att tro att det skulle gå lättare, om man hade det som vissa andra. Det tillhör också arvsyndan att vi inte vill vara de vi är och där vi är, utan vi vill vara någon annanstans. Vi vill be som Teresa av Avila eller som Franciskus. Men jag behöver upptäcka att det liv som är mitt är den gudomliga miljö där jag skall möta Gud. Där skall jag tillbe honom, möta honom, förvandlas av honom och bevara den intentionen. Sedan är det en annan sak att man kanske ibland vill komma till ett kloster på reträtt. Vi skall inte fly från verkligheten eller bli en gäst i verkligheten utan vara hemma där och tro att har Gud satt oss här. För Elisabeth av Treenighetens system gällde det att sköta om de två små flickorna. Det var där Gud ville möta henne. Genom vår nästa kan vi alltså komma Gud närmare.

Naturen kan vara till hjälp, men för vissa människor och i andra länder är det lättare att möta Gud i sin nästa. När mina medbröder kom till Sverige och skulle lära sig de gamla vackra svenska psalmerna var de så förvånade över att det mer var tal om fågelsång och bäckar än om Gud. Då sade vi till dem att så är det här i Sverige. Psalmer som "Morgon mellan fjällen" talar mycket om naturen. Nu har de slutat att fråga, för de har lärt sig. Vi kan också lära av varandra.

Att våga söka Gud i sin nästa är mycket viktigt. Hela Kyrkan bygger på att vi hjälper varandra, och att vi då också kommer ihåg att Gud i sin ofattbara vishet ofta skickar till oss någon besvärlig person. Johannes av Korset säger något som först låter lite cyniskt. Han säger att man skall betrakta alla de andra i klostret som hantverkare som är där för att de skall fila av oss vår själviskhet. Vi får tro att även den människa, som är lite jobbig och ställer till det för oss, kan hjälpa oss att bli befriade från vår självupptagenhet och själviskhet. Vi behöver den människan. Jesus säger att vi skall älska våra fiender. När vi hör de orden, säger vi, att vi inte har några fiender. Vi är goda kristna och har inga fiender. Men vi har i alla fall några lite jobbiga personer omkring oss, som vi helst skulle vilja slippa, men som genom Guds ofattbara barmhärtighet kan hjälpa oss att komma Gud närmare.

Också ett helgon kan ha sympatier och antipatier. Thérèse av Lisieux hade en syster som gick henne på nerverna. Därmed menar jag inte att hon hatade henne. Då såg Thérèse sin antipati som en inbjudan att göra allt hon kunde för att visa medsystemen speciell kärlek och omsorg. Då frågade medsystemen hur det kom sig att Thérèse älskade henne så högt. Här lyckades Thérèse med sin ansträngning. När Thérèse var död och hennes biografi kom ut, var det en präst som redigerade boken. Då råkade han nämna för medsystemen att det var hon som var skurken. Då var hon helt oförstående. Thérèse hade lyckats övervinna sin antipati.

Vi kan tycka att det låter lite tillgjort och artificiellt, men det behöver det inte vara. Det viktiga är att vi vill älska vår nästa, också den som vi inte har det minsta sympati för. Det är mycket viktigt att vi ser det som Gud vilja, att vi skall älska också våra fiender och våra förföljare. Det finns människor jag mött som sagt att

de sett det som sin kallelse att be för Saddam Husseins (1937-2006) frälsning eller för Anders Behring Breiviks omvändelse och frälsning. Skall vi älska också de människor som objektivt sett har gjort mycket ont? Ja, också de har odödliga själar som Jesus vill frälsa. Det betyder inte att vi godkänner, gillar eller känner sympati. Gud vill rädda alla. Hans sol går upp för både onda och goda (Matt 5:45). Det är ibland heroiskt, speciellt när man har blivit förföljd eller utsatt för något svårt, att kunna förlåta och älska också dem som gör oss ont. Men hela kristendomen bygger på att vi inte bara älskar dem vi tycker om utan också de andra och att vi då kan se något av Jesus också där. Det är naturligtvis inte lätt, men kärleken kan övervinna mycket. Vi får inte avgränsa tillbedjan till en liten skyddad sfär, utan den måste genomsyra hela vår verklighet, också våra konflikter, svårigheter och frestelser, för tillbedjan är det stora botemedlet mot att fastna på vägen.

Vi kan ha stor hjälp av små bönerop. Thomas a Kempis (c:a 1380-1471) säger att våra första ord varje dag borde vara: "som du vill, vad du vill, när du vill". Det som Gud vill är det viktiga för mig, och det är viktigt att använda ordet du till Gud. Ibland kan det vara bra att gå igenom hur ofta jag i bönen har sagt jag och hur ofta jag har sagt du. Bönen bygger mycket på att vi säger mer du än jag. Samma sak gäller i våra relationer till andra människor. Även där blir det mycket lätt så att ordet jag blir viktigast. Jag läste att man hade gjort någon undersökning om sångerna i melodifestivalen, där mycket handlade om kärlek. Man jämförde hur många gånger man sade orden jag och du. Märkligt nog var ordet jag mycket vanligare än ordet du. En bidragande orsak är vår tids individualism och självfixering. Det är i vår tid också svårt att bygga varaktiga relationer, eftersom man mer utgår från jagets behov och önskningsar än från duets.

När vi i bönelivet tenderar använda jag mer än du och när bönen mer handlar om mina önskningsar än om att tillbe Guds du, kan vi ta till oss orden av Ignatius av Loyola (1491-1556): "för att lova, ära och tjäna Gud, därtill är människan skapad". I vår tillbedjan försöker vi hela tiden att lova, ära och tjäna Gud. Det blir då mer du än jag. Därför kan också det lilla ordet "du" vara till väldig hjälp liksom ordet "ja", för att vår tillbedjan skall bli mer konkret. Det är både attityden, miljön och mötena som avgör halten i vår tillbedjan. Det är lättare i den liturgiska miljön där allting är inriktat på tillbedjan. Samtidigt är det inte heller där så lätt. Vi kan komma på oss, när vi sitter inför sakramentet, att vi tänker på köttgrytor eller problem på jobbet. Vi får inte fästa oss för mycket vid de förströddheter som dyker upp. Vi kan inte helt kontrollera vår tankeverksamhet, utan vi behöver lära oss att sjunka ner på djupet, på hjärtats nivå, där vi alltid kan vara i frid, även om det irrar runt en massa tankar. Teresa av Avila talar om nattfjärilar som flaxar kring ljuset. Ibland kan tankarna vara som vilda hästar också, men oftast är de som lite ofarliga nattfjärilar. Under bönen och liturgin kommer det ibland ovidkommande tankar. Det skall vi inte fästa oss vid utan sjunka ner på en djupare nivå.

Men de stora prövningarna finns i livets vanliga omständigheter. Det kan vara möten med andra människor, ja, allt det som fyller dagen och som lätt kan dra oss bort från Gud, fastän det egentligen borde väcka oss till ett ännu djupare möte med honom. Här får vi varje dag som en övningsplats. Då kan det vara bra att upprepa några små meningar. Vi kan be: "Som du vill, vad du vill, när du vill" och "Ja, Herre, må det ske med mig som du har sagt".

I den liturgiska tillbedjan i mässa och tidegärd får vi i Kristus, vår överstepräst, tillsammans delta i förhärligandet av Fadern. Gemenskapsaspekten är mycket viktig för den stärker oss i vår överlåtelse och tillbedjan. Vi deltar som ett folk, en gemenskap, en kyrka. Det är inte bara mitt möte med Gud, utan det är vårt möte. Hela den osynliga gemenskapen som Kyrkan är, på jorden, i himlen och i reningsorten är med. Det är en gränsöverskridande gemenskap i tillbedjan av Guds härlighet.

Låt oss be om hjälp att rätt och värdigt kunna fira liturgin.

Herre, Jesus Kristus, hjälp oss att leva i tillbedjan av Fadern, att rätt frambära vår liturgi och så ta del i din ständiga tillbedjan av vår Abba, Fader. I Faderns och Sonens och den Helige Andes namn. Amen.

Föredrag IV

Vi ber om Guds hjälp att fortsätta att leva i tillbedjan.

Herre, Jesus Kristus, du sänder ut oss till våra olika missionsstationer, där vi skall fortsätta att hålla ditt namn högt, leva i tillbedjan och sprida din kärlek och nåd. I Faderns och Sonens och den Helige Andes namn. Amen.

När reträtten går mot sitt slut, börjar vi i våra tankar redan återvända hem. Vi är ofta riktade någon annanstans. En följd av arvsynnen är att vi ofta sysslar antingen med framtiden eller blickar tillbaka på det som har hänt. Vi har liksom förlorat orienteringen i tillvaron. Antingen sitter vi fast i det förflutna, i den gamla goda tiden eller i barndomens trauma, eller så riktar vi uppmärksamheten framåt, antingen är det önskedrömmen med resa till Las Vegas eller oro för ålderdomen. Men tillbedjan hjälper oss att bli kvar i nuet. Vi kan inte tillbe i går. I går finns inte och inte i morgon heller. Vi vet inte hur det blir i morgon. Tillbedjan får oss att stå på fast mark i nuet.

Vi har försökt att se att tillbedjan finns redan i skapelsen. Allt som finns till är skapat för att tillbe, förhålliga och lovsjunga Skaparen, och vi är en del av skapelsen, den så kallade medvetna delen. Det är en gåva att ha medvetenhet och frihet, men det är också en svårighet. Vi kan hoppa ut ur tillbedjan. Vi kan glömma den, skjuta undan den. Därför är det viktigt för oss att komma ihåg att tillbedjan finns där. Vi är inneslutna i den, både på naturens plan, genom att vi är en del av skapelsen, och på nådens plan, i och med att vi är en lem i Kristi kropp. Det finns en täthet i tillbedjan. Den är oberoende av hur vi känner och erfar det.

En av nutidsmänniskans stora svårigheter är att hon hela tiden vill ta andlig temperatur på sig själv och känna efter vad hon är med om, hur hon känner sig och vad hon får ut. Vi vill veta vilken nytta det vi är med om ger. Att skjuta undan den ridån och bara vara inför Gud i tillbedjan är en oerhörd befrielse, men ibland är det svårt. I vår tid är det många människor som mer har sin identitet i att göra än att vara. Då man träffar en människa frågar man henne ofta vad hon gör. Om man ingenting gör utan bara är, då är man ingenting.

Vi får medvetet bli hemma i varat, i existensen, i tillvaron. Det hjälper oss att leva i tillbedjan och att inte hela tiden analysera. Det är svårt, eftersom vi också är Freuds (1856-1939) barnbarn och hela tiden vill analysera allt. Det undermedvetna finns med. Vi har svårt att tro att något är som det är. Vi tror att det måste finnas undermeningar bakom allt. Men i tillbedjan behöver vi inte veta, känna och förstå allt. Att leva i tillbedjan är en slags andlig fattigdom. Vi kan inte riktigt förklara vad tillbedjan är. Vi kan inte

rättfärdiga vår tillbedjan inför världen och ibland inte heller för oss själva. Det är att vara fattig och utblottad inför Gud men finna sin glädje i att man inte behöver prestera. Det är inte lätt att förklara för andra vad tillbedjan är. Tillbedjan ligger på ett annat plan.

Vi har vår frihet att själva gestalta vår tillbedjan. Vi har sett att i det liturgiska livet är vi infogade i det allmänna prästadömet. I Kristus får vi bära fram hela skapelsen, hela universum, som en offergåva till Fadern. Men vår tillbedjan måste eka i det vanliga livet, så att det finns en dimension av tillbedjan, inte bara när vi är samlade kring altarbordet utan också när vi sitter vid matbordet eller arbetar vid strykbordet eller databordet. Det behövs en kontinuitet och ett sammanhang. Vi får inte stänga av tillbedjansknappen, när vi förflyttar oss från altarbordet till databordet eller tvärtom. Det finns en ömsesidighet. De gamla ökenfäderna sade, att antingen ber man alltid eller aldrig. De menade inte att man hela tiden läser i bönböcker, ber rosenkransen eller mumlar böner, utan de syftade på den djupdimension som tillbedjan är och som innebär att vara till för Gud, att tillhöra Gud. "Jag tillhör dig, för dig är jag ju skapad", säger Teresa av Avila. Själva min existens och tillvaro är att tillhöra Gud, att tillbedja honom. Hela mitt vara, hela min existens är som en akt av tillbedjan, som jag ibland är mer medveten om och ibland inte. I sista hand är tillbedjan en relationell term och har mer med du än jag att göra. Jag går mer upp i du än känner efter vad tillbedjan ger mig. Tillbedjan drar mig ut ur mig själv. Jag släpper taget, kontrollbehovet och det inre analyserandet för att gå upp i något större.

Vi skall nu tala lite om hur det är att tillbe, när det är november i själen, när det är dystert och tråkigt både utombords och inombords. Ibland kan tillbedjan just då bli ännu tydligare. Det är liksom det enda ankare och den enda livboj vi har att lita på, när all mark tycks gunga under fötterna, när allt tas ifrån oss eller när vi bara känner leda eller *acedia*, som de gamla munkarna talade om. I vår tid har ledan blivit en allmän känsla. Den ständiga känslan av missnöje är en följd av konsumismen. Det finns hela tiden något bättre att skaffa sig. Man vill ha bättre varor, känslor och upplevelser, men det skapar en ständig tomhet och undran om det inte var mer att få. Man hade sparat till en resa men har redan varit i Thailand och Mauritius och vill nu åka till nya resmål. Det byggs upp en förväntan som aldrig infrias. Även om man har man alla Gucciväskor fyller det inte människans djupaste behov. Vi är alla barn av konsumismen och har också lite av detta synsätt.

Vi kan flytta över det konsumistiska synsättet på det andliga planet. Man läser kanske John Chapmans (1865-1933) bok med andliga brev, som nyligen utkommit på svenska men blir besviken att boken inte gav mer. Man åker på reträtt och blir ändå inte nöjd. Vi kan omedvetet ta över den konsumistiska attityden på det andliga livet. Vi har behov, också andliga behov. Man skall kanske först skynda sig till en kyrka eller ett möte och sedan skynda sig vidare till Ikea för att tillfredsställa andra behov. Den ingrodda självisheten finns alltid i oss, oavsett om vi tillbringar mer tid i kyrkor och tempel än i köptempel. Vi måste räkna med att få erfara något av leda och tråkighet. Barn och ungdomar är ofta ärligare än vi vuxna och säger att det är tråkigt att gå i kyrkan. Men det skall vara tråkigt att gå dit! Vi får försöka hjälpa människor att förstå, att det också är en nåd, när det är tråkigt i kyrkan, när våra sinnen inte hela tiden blir mättade utan vi känner leda, novemberleda. November i Skåne är något av det tristaste som finns men också något av det mest befriande.

Birgitta Trotzig (1929-2011) har i sina böcker skildrat hur de galiziska kvinnorna ligger och drar upp sockerbeter på leriga fält i Skåne medan det regnar. Något mer dystert är svårt att tänka sig. Det var dåtidens mest föraktade och utsatta människor som fick ta upp varje sockerbeta för hand. Ibland kan livet bli sådant. Ibland mumlade och bad de kanske: "Hell dig Maria". Det är viktigt att hitta den fasta punkten

som gör, att man även i den svåra situation man hamnat i, har fast mark under fötterna i tillbedjan. Det är då det verkligen märks, om det har blivit min andra eller min sanna natur att leva i tillbedjan, även när allt tycks tala emot och allt det som tidigare varit mitt stöd berövas mig.

Det är ofta i de svåra och utsatta delarna av livet, när vi inte har stöd av en vacker liturgi, av medkännande människor eller av ett glatt temperament, som vi lär oss att verkligen fungera som tillbedjare. Sådana ögonblick kan komma i alla människors liv. För vissa människor är det mer konstant och det drabbar ibland människor man inte tänkt sig. För några år sedan publicerades några brev av Moder Teresa av Calcutta. Man skulle kunna tro att hon hela tiden måste ha varit fylld av glädje. Så verkade det vara på det känslomässiga planet. Men just hon fick gå igenom den totala utblottelsen av den känslomässiga tron och tillbedjan. Något liknande ser vi hos Thérèse av Lisieux, som verkade vara en liten romantisk och idyllisk syster som spred rosor omkring sig. Men under en stor del av sitt liv hade hon inte någon kännbar erfarenhet av tron. Hon fick, som hon säger, "äta gudsförnekarnas torra bröd". Hon fick sitta vid samma bord som de och verkligen erfara vad det är att inte ha en upplevelse av Guds närvaro. Just då upptäcker hon den nakna tron och tillbedjans nåd, att inte få ut något för egen vinning, att tron inte smakar eller känns. Hon såg det som sin kallelse att inifrån känna vad det är att vara en gudsförnekare och ateist och på ett ställföreträdande sätt stå för dem inför Gud.

Livet rymmer många olika slags temperaturer. Ibland går vi på högvarv som fromma varelser. Vi springer hit och dit till olika kyrkor, reträtter och föredrag. Så plötsligt känns det tomt. I vår tid som är präglad av konsumismen är det många troende som erfar tomheten efter en tid. Då behöver man ha instrument för att kunna hantera tomheten. Här får vi hjälp av en djup förankring i tillbedjan på varats plan. Det handlar inte så mycket om det man gör, känner, erfar och upplever, utan det ligger djupare. Att hjälpa människor att upptäcka det är mycket viktigt. Det gäller även de sökare man möter som säger, att de inte kan tro men vill det. Jag brukar säga att det är en äkta trosakt att säga sig vilja tro. Tron är ju inte något man kan och tar examen i, även om människor fått den tanken om bakfoten, kanske också beroende på att vi gör ett intryck att vi är så hurtfriska och bara dansar fram som man gör bland bergen i *Sound of music*.

Livet är inte alltid hurtfriskt. Ibland kan man känna sig som betplockerskorna på de skånska fälten på 1930-talet i november, men varat är detsamma. Vi har svårt att tro det, eftersom vi är så inriktade på det vi kan uppleva, erfara och ta till oss. Men tron ligger djupare.

Den existentiella tillbedjan får sitt fulla uttryck i det vi kallar den liturgiska tillbedjan. Där får vi i Kristus frambära lov, pris och ära till Fadern. Vi blir infogade i Sonens relation till Fadern. Genom dopet har vi del av Faderns och Sonens innersta gemenskap. Vi kan inte fatta rent logiskt eller känslomässigt att vi får dela Sonens bön till Fadern. När vi säger Fader vår, är det inte bara min mänskliga röst, utan det är Sonens röst i mig som jag ansluter mig till. Det som Sonen av all evighet säger till Fadern: Abba, Fader, det får jag stämma in i. Jag bärs av något som är större. Jag får ta ut något av evighetens liv i förskott. Varje gång jag ber blir jag infogad i det. Genom dopet är jag en liturgisk varelse som är ett tempel åt Gud, där Gud själv bor. Det är något vi inte rent känslomässigt eller erfarenhetsmässigt omedelbart kan tillgodogöra oss. Det är en trosverklighet, men i vissa ögonblick kan vi faktiskt erfara att det är något som bär oss, att min bön är mer än min bön. Det är Jesu bön som ekar i mig. Det är Anden som i mig pressar fram bönen. Ibland kan vi säga eller göra något som liksom inte kommer från oss själva. Jesus säger, att när vi dras inför domstolar och synagogor, skall vi inte tänka efter vad vi skall säga, utan vi får lita på att vi får de ord vi behöver och lita på att den Helige Ande leder och inspirerar oss ögonblick för ögonblick (Mark 13:9-11).

Johannes av Korset har förklarat Jungfru Marias obefläckade avlelse på ett mycket vackert och tydligt sätt. Han säger, att eftersom hon var befriad från arvsynnen, kunde hon i varje ögonblick vara trogen Andens impulser. Vi får hela tiden impulser och inspirationer av Anden, men eftersom vi har ett slags tröghet genom arvsynnen, släpper vi inte alltid igenom dem. Ofta märker vi impulserna först i efterskott. Det kan vara något vi inte borde ha sagt och ändå sagt. Men ibland har vi Andens kraft att inte säga det vi inte skulle ha sagt eller säga det vi borde säga. Vi får lita på att Anden ger oss impulser. Vi tror att vi inom oss har en röst, samvetets röst, som gör att vi innerst inne vet vad som är rätt, bra, gott och till välsignelse. Ofta har några av oss lite för bråttom medan andra är för tröga och väntar länge på vad de skall säga. Vi är olika, men det är viktigt att komma ihåg att vi får Andens impulser. När vi tillhör Kristus, när vi är infogade i honom och i hans relation till Fadern, drivs vi av samme Ande.

Vi får impulser och inspirationer, men vi behöver bli lyssnande och lyhörda varelser som tar till oss det vi får. Vi behöver öva upp oss. Det gör vi varje gång vi ber Maria-böner. När vi ber rosenkransen eller andra Maria-böner är det för att vi skall få del av hennes speciella nåd. Maria är fri från allt vad synd heter, men vi är präglade av arvsynnen, en slags självupptagenhet och självömkan. Vi är inte slavar under arvsynnen, även om vi ibland tror det. Vi kan växa mer och mer ut ur självupptagenheten. Det är typiskt för den katolska människosynen, att vi är präglade av synd men inte är helt fördärvade av synd. Den skillnaden kan vara hårfin att förklara. Men om vi ser på Jungfru Maria som den som släpper igenom Andens impulser istället för att stoppa upp dem, kan vi få en liten existentiell aning om vad skillnaden innebär. Vi tror att hon vill hjälpa oss att växa in en grundhållning som innebär att verkligen bli så genomskinlig för Kristus att Anden kan driva oss i allt.

Det är viktigt att veta vilken typ man är. Om man liksom spottar ut orden så fort som möjligt, kan det vara bra att ta ett djupt andetag och be: "Kom, Helige Ande". Man hade kanske en dräpande replik på tungan, som inte behövdes. Sedan kan det vara andra som funderar en lång stund på vad de skall säga och göra. Självkännedom är viktig säger Teresa av Avila. Nu skall vi inte spendera timmar inför spegeln, men däremot i tillbedjan, där vi står inför Gud och där vi är oss själva. Då märker vi också, när vi bäst fungerar som tillbedjare. Här får vi vara beredda på vissa överraskningar. För vissa är det lättare att känna Guds närvaro vid matbordet än vid altarbordet. Det finns olika arter av själar, liksom det finns olika arter bland växter och djur. Vissa människor har lättare att erfara Guds närvaro och tillbedjan i mängden av människor än i stillheten. Vi är lyckligtvis olika, och det gör att den ena människans andliga liv aldrig riktigt helt liknar den andras.

Det finns vissa grundregler och grundförutsättningar, men vi har alla ett unikt andligt liv, liksom vi alla har ett unikt fingeravtryck. Därför kan vi aldrig helt motsvara det vi läser hos helgonen och i andra andliga böcker. Vi får vissa riktlinjer, men när det kommer till mitt liv står jag inför Gud som den jag är. Jag kan få hjälp och inspiration av andra, men jag måste säga "ja" till Gud på mitt sätt. I det vanliga livet finns det en stor variationsrikedom i sättet att säga "ja". Likadant är det inför Gud. Vi är alla kallade att säga "ja" och "amen" liksom Maria vid bebådelsen, men vi gör det på lite olika sätt. Accenterna är olika. Det är viktigt att upptäcka sin accent, sin nådegåva, sin karism. Vi skall inte bli kopior, papegojor, utan vi skall bli de unika varelser som Gud har skapat oss till och som aldrig i evighet skall upprepas. Det är något nästan himlastormande att tänka sig att det som jag är och har fått aldrig kommer att bli exakt likadant hos någon annan. Det handlar om min frälsningshistoria. Det som Gud har gjort för hela sitt folk, det gör han på ett helt speciellt sätt i mig.

Det är en stor glädje men också ett stort ansvar, så att jag börjar darra lite i knäna, när jag inser att jag kan göra något för Gud och mänskligheten som ingen annan kan göra. Det behöver inte vara något märkligt. Ofta är det de fördolda själarna som inte syns och märks som bär upp världen. Det kan vara någon som kokat kaffe i församlingen i femtio år och aldrig fått ett ord till tack. I en familj, en församling eller en kommunitet är det ofta sådana människor som märks först när de är döda. Man tog för givet att det alltid skulle finnas någon som gick och dammade hyllorna, de små fördolda uppgifterna. Det är inte det storvulna och det storslagna som alltid är det viktiga, utan att se att Gud har placerat mig i denna tillvaro, i denna existens för att jag där skall tillbe och förhållas honom på mitt sätt, med min näbb och uttrycka det genom allt det jag är och gör, vare sig det syns eller ej.

Det tragiska är att så många människor inte riktigt ser den djupa meningen med sitt liv. De fastnar så lätt i besvikelse och bitterhet. Här har vi en stor uppgift, eftersom vi kommer att få en allt större och äldre del av befolkningen som kommer att leva längre och vara sjukare. Vi får hjälpa dem att se sin uppgift. Det var det Moder Teresa av Calcutta såg och det gjorde även påven Johannes Paulus II (1920-2005), som ofta sade till de sjuka, att de skulle ge honom sina plågor, sin sjukdom och offra det för honom, för det skulle hjälpa honom att leda Kyrkan. Det gäller det alldagliga lidandet, som inte syns på vårdhem eller ensamheten i lägenheter där man dör och blir liggande flera månader. Lidandet blir större och större i västvärlden, eftersom vi blir äldre och äldre och barnantalet minskar. Det är viktigt att hjälpa de äldre människorna att se meningen i livet, så att de inte bara sitter där och blir bittra över att barnen och barnbarnen åker till Thailand och inte till dem. När det är aktuellt med arv, då kommer de, men så länge de äldre lever får de i bästa fall ett vykort med hälsningar från Thailand. Jag talade nyligen med en av våra präster som sade, att i hans församling hade en man legat död fyra månader, trots att han hade barn. Det är viktigt att hjälpa människor att se, att deras fördolda lidande kan bli en akt av kärlek för världens räddning.

Den förre lutherske biskopen i Stockholm, Caroline Krook, berättade att hon brukade besöka en släkting på ett ålderdomshem. Det fanns också en annan dam på samma rum och hon brukade nicka lite åt damen i den andra sängen och säga några ord. Så dog släktingen till Caroline Krook, men då hade hon fått en relation till den andra damen och fortsatte att gå dit. Det var något speciellt med denna dam som aldrig fick några andra besök än det här tillfälliga besöket. Hon utstrålade en sådan frid och förnöjsamhet att Caroline Krook frågade henne hur det kom sig att hon som var så ensam ändå hade denna frid. Då drog den äldre damen fram ett tummat foto av en av Moder Teresas systrar. Damen tillhörde Moder Teresas lidande medarbetare och hade till uppgift att be för den här systemen som stod i frontlinjen. Det är ett sätt för människor att hantera lidande, ensamhet, bortglömdhet och tro att de här har en skatt att ge till Gud.

Johannes Paulus betonade värdet av de gamla och sjuka och införde den 11februari, Vår Fru av Lourdes minnesdag, som en dag för de sjuka, gamla och utstötta. I vår kultur har de gamla och sjuka hamnat i utkanten. Man hör ofta att vi svenskar har förlorat vördnaden för de gamla och sjuka. Jag talade en gång med en dam på ett sjukhem. Hon sade att det lyckligtvis inte fanns någon svensk personal där, och hon tackade Gud för det. De som kommer från andra länder har ofta en större vördnad för de gamla och ser det som ett privilegium att vårda dem. Det är likadant i de så kallade jobbiga förortererna, där alla svenskar som kan flyttar ut. Men vissa äldre människor stannar hellre kvar, för de säger att där hjälper grannarna dem och där kan man bli en extra mormor för en somalisk eller peruansk familj. Nu överdriver jag, men det ligger något i att vördnaden för de sjuka och gamla har försvunnit i vår kultur. Det gäller inte bara i Sverige utan i hela västvärlden som är så inriktad på konsumtion. Man skall vara evig tonåring. Redan på lågstadiet skall man se ut som en tonåring och sedan vara det tills man blir åttio år. Sedan är man förbrukad och hamnar på någon anstalt, där man inte får träffa några andra än dem som inget annat har

att göra. Att hjälpa den allt större delen av vår befolkning, som kommer att få en lång, utdragen, jobbig, ensam ålderdom är alltså mycket viktigt. Där finns också en böneresurs. Johannes Paulus II såg att här har Kyrkan en armé av bedjare, bara man kan väcka dessa människor att förstå det, så att de inte går in i besvikelse och frustration, något man också kan möta. Jag hörde någon som arbetade i demensvården säga, att många av de gamla gjorde rasistiska utfall mot personalen. Hon sade att det får man inte tolerera även om de är dementa. Jag kommer också ihåg en läkare som jobbade uppe i Norrland och fick höra någon patient säga att hon måste ha en svensk läkare. Då svarade läkaren att svenskarna kommer ju inte hit upp i obygd. Då måste man hålla till godo med de invandrade.

Det är mycket viktigt att bygga upp en existens i tillbedjan, så länge man är i sin krafts dagar. Har man inte tänkt på det före pensioneringen, betyder det inte att man omedelbart tänker på tillbedjan när man är pensionerad. Då blir det golfresor, studiecirklar i makramé och porslinsmålning som fyller tiden. Det är inget fel i det, men det kan inte bli livets mening att åka på golfresor. Vår tid är expert på att ge oss surrogat för det äkta och sanna. Därför är det viktigt att också i sin krafts dagar få grundattityden att vara tillbedjare i ande och sanning. Då kan man också förstärka sin tillbedjan, när man blir äldre och plötsligt har ett hav av tid att be. Så länge man arbetar säger man att man inte har tid att be. Sedan får man ett hav av tid, men det betyder inte nödvändigtvis att man plötsligt kan gå över från en tid där man inte har tillbett till att plötsligt ägna all sin tid åt det. Tillbedjan är något som inte stjäl tid från någonting annat. Det märkliga är att den kan kombineras med allt. På samma sätt är det med andningen. Vi upphör inte att andas för att vi skall gå och arbeta. Vi upphör inte att tillbe för att vi går till jobbet, men vi gör det på ett annat sätt.

Vi måste själva ta ansvar för att hitta ett sätt att bli kvar i Guds närvaro i tillbedjan oavsett om vi är i tvättstugan eller ligger på knä inför det Allraheligaste. Det är lite olika intensitet, olika sätt. För vissa människor kan det ibland vara lättare att be när de står i tvättstugan. Är man i kyrkan får man kanske mycket förströdda tankar. Men vi får tro att Gud ger oss den kraft och den glädje vi behöver i tillbedjan, när vi verkligen låter tillbedjan flöda. Vi behöver se enhetligheten i vårt liv. Om vi inte har bett under veckans lopp utan bara tänkt på våra egna intressen och problem, är det inte lätt att plötsligt sätta sig i kyrkan och omedelbart erfara Guds närvaro. Det är viktigt att ta till sig den inspiration vi får. Som någon sade måste vi läsa dagstidningen med samma ögon som vi läser Bibeln. Det får vi inte tolka så att vi bara skall läsa dagstidningen och inte Bibeln. Att se Guds finger, Guds uppmaningar till förbön i det vi läser i tidningen är också viktigt. När vi ser på nyheterna får vi stoff för vår förbön och vår överlåtelse till Gud. Vi får se med samma ögon på hela vår verklighet, eftersom Gud träder oss till mötes på så många olika sätt.

Gud har hela tiden något att säga oss och vi vill lyssna. Det är en hållning som vi i hög grad knyter till Jungfru Maria. Vi behöver ha samma lyssnande, lyhörda och lydiga grundhållning som gör att vi fångar upp varje ord och ser det som ett eko av det eviga Ordet. Gud kan tala till oss på överraskande sätt och genom oväntade munnar. Han är aldrig långt borta. Gud kommer till oss i förklädnader och tillvaron är aldrig kemiskt fri från hans närvaro. Det är något vi också får förmedla till andra människor.

Kyrkan bygger på idén att tron förmedlas från människa till människa. När vi ger fridshälsningen är vi inte bara lite allmänt vänliga och godhjärtade utan vi ger Kristi frid vidare. Vi har ett ansvar för att tron och tillbedjan sprider sig. Det är inte bara vår ensak utan en mission. Mässan leder över till utsändning och mission brukar man säga. *Missa* och *missio* är samma grundord. "*Ite missa est*", sade man på latin. Man kan inte riktigt översätta det latinska uttrycket, men innebörden är: gå ut, det är utsändning på gång. Liturgin vid altaret leder över till vardagens liturgi. Jesus frambär sig själv inte endast vid altaret, utan han

tvättar också fötter i vardagens alla omständigheter. Det får inte bli en schizofreni mellan en liten, from oas och det vanliga, helt sekulära, profana livet. Det är en viss risk för det i vår tid, eftersom vi kristna är mer och mer sällsynta. Vi drar oss lätt undan i en skyddad zon. Men det är i det vanliga, vardagliga livet som det märks, om vi är kvar i tillbedjan inför Gud, om vi lever av hans nåd och är beredda att sprida den. Det betyder inte att vi måste kasta oss över alla människor med Vaktornet eller någon annan skrift i handen. Ändå måste vi beundra dem som står dag efter dag i Stockholms tunnelbana och delar ut Vaktornet på alla möjliga språk.

Vi måste hitta vårt sätt att sprida det glada budskapet, och det ingår i vars och ens livshistoria att tänka efter hur man gör det. Är min kallelse den tysta, stilla och fördolda förbönen för världens räddning eller är det leendets apostolat? Man berättade en gång lite ironiskt om en kongregation systrar där alla systrar skulle le mot alla människor. Då får det inte bli ett konstlat och artificiellt leende, men ibland kan ett leende i tunnelbanan eller i församlingen lätta upp stämningen. I våra församlingar klagar man ibland på att det är för anonymt. Är man ny och ingen kommer och hälsar, går man ibland hellre till andra kyrkor. Samtidigt är det andra som säger att det är så skönt att folk inte flyger på dem som i andra kyrkor. Det är inte lätt att veta hur man skall bete sig. Man måste också ha fingertoppskänslan. Den Helige Ande kan hjälpa mig med att se vilken människa som behöver mig och väntar på just mig.

Tillbedjan skapar enhet i vårt liv, enhet med Gud, enhet med vår nästa och enhet med oss själva. Finns den grundtonen hela tiden, får vi fasthet under våra fötter. Livet får en grundton av glädje och frid, även när det är november i själen. Samtidigt är det vår uppgift att själva hitta vårt sätt. Det är därför vi sänds ut för att pröva vingarna. Hur kan jag i det liv som är mitt, i den historia som är min, i den livssituation som är min, bli kvar i tillbedjan? Det är mycket viktigt att komma ihåg att det redan finns tillbedjan där. Det är inte något som jag producerar, utan själva skapelsen tillhör Gud genom sin blotta existens. Jag behöver bara gå in i något som finns där på skapelseplanet. Och på frälsningens plan är jag delaktig av Sonens innersta förbindelse med Fadern. Det finns bön i mig, eftersom jag är ett Guds tempel. Jag behöver bara krypa in i något som finns där. Jag behöver inte uppfinna hjulet. Men jag kan inte avsäga mig min medvetenhet och min frihet. Jag kan upptäcka nya, spännande möjligheter. I hela Kyrkans historia ser vi att det finns ständigt nya karismer, nya sätt att illustrera det som Jesus har gett oss. Mitt personliga liv är något unikt där jag har fått nåden att illustrera mitt liv på ett sätt som aldrig skall efterhärmas eller klonas. Mitt liv är något helt unikt, underbart och spännande men också ibland lite jobbigt, svårt eller tråkigt. Vi får inte bli beroende av hur det känns just nu. Det kanske är den stora svårigheten, eftersom vi är så inriktade på att känna efter hur vi har det.

Vi avslutar eller rättare sagt vi avslutar aldrig en reträtt utan den skall fortsätta i vardagen. Vi får gå vidare i full förvisning om Guds hjälp och nåd. Det är i sista hand han som skall hjälpa oss. Det är han som skall vara med oss på vår resa genom livet och in i evigheten. Det är hans sak att se till att vi klarar oss så gott vi kan. Grundtryggheten och grundtilliten i Gud är så viktig i tillbedjan. Tillbedjan är inte är vår prestation och vårt göromål, utan det är ett eko av allt det Gud är och gör och som liksom fastnar på insidan av oss.

Vi ber om nåden att bättre förstå vår uppgift som skapade till Guds avbild, som Guds barn och Guds tempel.

Herre, himmelske Fader, i Jesus Kristus har du givit oss allt vad vi behöver. Hjälp oss att hålla oss tätt intill honom och med honom gå varje steg på din väg, i din takt och på ditt sätt. Sänd oss den Helige Ande för

att ständigt påminna oss, uppmuntra oss, stärka oss, förvandla oss, helga oss, så att vi aldrig förlorar hoppet och tilliten utan dag efter dag, stund efter stund går vår väg på den jordiska pilgrimsvandringen och fram till evighetens rike. I Faderns och Sonens och den Helige Andes namn. Amen.

Predikan

Sjunde söndagen under året den 23 febr. 2014

”Förstår ni inte att ni är Guds tempel och att Guds Ande bor i er” (1 Kor 3:16)? Nej, kära bröder och systrar, hela livet räcker inte till för att förstå detta. Hela vårt liv går ju ut på att tränga in i den värdighet vi har fått genom Guds nåd: att vi verkligen är ett levande tempel åt Herren och att Guds Ande bor i oss i varje ögonblick. Dag efter dag, stund efter stund får vi ta till oss detta oerhörda budskap och bli hemmastadda i denna värdighet. Detta livet räcker inte till, och därför får vi det eviga livet, där vi inte har någon tid utan evighet, och just det behöver vi för att tränga in i hur stor nåd, kärlek och värdighet som Gud har gett oss.

Varje gång vi samlas för att fira eukaristin är det ju i egenskapen av att vara Guds tempel som vi får göra det. Eukaristin, liturgin, är inte bara ett yttre skeende som vi är åskådare till, utan vi är indragna med hela vår verklighet i tillbedjan, tacksägelse och lovsång. Allt i oss får vibrera med i den heliga tjänsten. Men eftersom vi sitter så fast i vardagens alla små och större problem är det svårt för oss att delta fullt ut i det som sker i de heliga handlingarna.

Jag firade många år mässan hos karmelitsystrarna i Glumslöv. Det kom ofta dit en förståndshandikappad man med sina föräldrar. Mannen blev äldre och äldre. Han kunde inte tala och uttrycka något, men när man såg honom i mässan förstod man, att han levde sig så intensivt in i de heliga handlingarna att vi andra alla kom på skam. Jag sade en gång till systrarna, att ingen av dem och ingen av oss andra är så intensivt närvarande i det som sker på altaret som han. Vi kan aldrig bedöma eller veta hur mycket någon av oss kan ta till oss av det heliga som sker i liturgin. Men vi kan ögonblick för ögonblick försöka öppna oss ännu mer och tro att Gud i sin ofattbara barmhärtighet kan komma oss ännu närmare och att vi kan ta till oss ännu mer av det han har gett oss.

Vi hörde hur Jesus i evangeliet idag sade: ”var fullkomliga såsom er Fader i himlen är fullkomlig”. Här talar han om vardagens alla omständigheter, när vi konfronteras med människor som vi ser som fiender och när vi sätts på prov angående vår generositet och vårt ädelmod. Det är i vardagen, i alla våra möten, som vår överlåtelse och öppenhet för Gud växer till. Det är där vi lär oss att helt öppna oss för Guds verklighet. När vi kommer till kyrkan och får fira mässan visar det sig om vi verkligen har tagit till oss evangeliet och levt efter det under det som har hänt under veckan. Om vi hela veckan inte har ägnat Gud en tanke utan bara tänkt på oss själva och aldrig gjort vår nästa minsta lilla tjänst, då kan det inte vara möjligt att öppna oss för honom, när vi en timme sitter i kyrkan.

Hela vårt liv är en enhet. Om vi lever vi till Guds ära under veckan i tillbedjan, överlåtelse och öppenhet, känner igenom honom i vår nästa, vill tjäna honom i honom eller henne och gör vårt yttersta för att sprida kärlekens väldoft, då händer det något i oss. Då öppnar vi oss för Gud och förstår lite mer att vi verkligen

är ett Guds tempel när vi kommer till kyrkan. Det finns en enhet i vårt liv. Vi kan inte vara fromma, goda, fullkomliga en timme på söndagen och resten av veckan gå upp i allt det materiella utan att ägna Gud och vår nästa en tanke. Det är viktigt att se att hela vårt liv som en enda tjänst åt Herren. Vi lever i ständig tillbedjan, glädje och lovsång, och då ser vi alla de möjligheter som Gud skickar i vår väg för att vi skall kunna visa hans kärlek till den människa som kommer i vår närhet. Annars ser vi det inte. Annars går vi blinda förbi, och när vi kommer till kyrkan tycker vi att det där är lite tråkigt. Det händer inte så mycket utan allt bara flimrar förbi.

Ja, vi har fått så oändligt mycket. Vi har fått helighetens frö i vårt dop, det som skall växa och utveckla sig. Vi har fått det lilla senapskornet och surdegen, men det behöver näring. Det är näring vi måste ge under veckans lopp, under arbetet, under alla de omständigheter där vi lever, så att vi visar att vi verkligen vill vårda den gåva vi har fått. Och sedan får vi inspiration, påfyllning när vi tar emot Guds ord i liturgin, när vi firar eukaristin och tar emot honom i hans sakrament. Det är så viktigt att se enheten i vårt liv, att allt hänger ihop. Vi kan inte bara söka Gud en timme på söndag eller några ögonblick under veckan, utan mer och mer måste det gå upp för oss att vi alltid är ett heligt tempel, där Guds Ande lever.

Anden vill inspirera oss. Han vill visa oss, att det som till synes tycks vara alldagliga små möten och händelser kan bli till något stort och underbart, när vi är beredda att gå två eller tre mil istället för en, när vi är beredda att dela med oss av det vi har och av vår tid, för det är ofta den vi är så rädda om. Vi glömmer att vi har en hel evighet framför oss.

Låt oss därför verkligen ta till oss den värdighet vi har fått: att vi är ett Guds heliga tempel, att Anden lever där och att vi får vara fullkomliga såsom vår Fader i himlen är fullkomlig. Vi kan aldrig på egen hand och av egen kraft uppnå detta. Det är alltid något vi har till låns, till skänks, men det finns vissa ögonblick när vi ställs inför val, då vi helt enkelt måste räkna med Guds fullkomliga kärlek för att kunna gå vidare och leva ett värdigt liv. Mer och mer får vi ösa ur denna outtömliga källa, ur den fullkomliga kärlek som är Guds men som också är vår. Genom vårt dop är vi så förenade med den treenige Guden att vi är hans tempel. Då får vi också lita på att han vill ge oss del av detta för vårt vanliga liv.

Så tänk efter, var ni mest behöver denna fullkomliga kärlek för att gå vidare. Det kan vara i mötet med en besvärlig människa på arbetsplatsen. Det kan vara i familjen eller i kommuniteten. Vi har kanske en svårighet, en frestelse, som vi kämpar med, och det kan vara just där vi vågar göra anspråk på att ösa med fröjd ur frälsningens källa, ur Guds fullkomliga kärlek. Det kan vara en olycklig människa som är sänd i vår väg och behöver Guds ljus och kraft. Låt oss därför denna vecka försöka leva medvetet av Guds fullkomliga kärlek och glädja oss över att det alltid finns möjligheter då vi kan visa att vi tillhör Kristus, att vi är hans heliga tempel och att vi lever i ständig förening med honom. Låt oss tacka Gud att han ibland sätter oss på prov, så vi har tillfälle att växa ut ur vår egen lilla värld och öppna oss för hans oändligt stora och vida värld. I Faderns och Sonens och den Helige Andes namn. Amen.